

BJARTE FOLKESTAD OG HILMAR LANGHELLE MJELDE

Varierer aktivt organisasjonsmedlem- skap etter kommunale kjennetegn?

Bjarte Folkestad og Hilmar Langhelle Mjelde
Varierer aktivt organisasjonsmedlemskap
etter kommunale kjennetegn?

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2016

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2016
Rapport 2016:1

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (Online): 978-82-7763-490-6
ISSN (Online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Research Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innhold	4
Liste over tabeller.....	6
Liste over figurer.....	7
Innledning	9
Hvorfor deltar folk i frivillige organisasjoner?	12
Forklaringer på frivillig arbeid	13
Subjektive disposisjoner.....	13
Individuelle utgangsbetingelser.....	13
Kontekstuelle forklaringer.....	14
Rapportens data- og metodegrunnlag.....	19
Aktivt medlemskap – rapportens avhengige variabler	21
Kontekstvariabler: egenskaper ved kommunene	23
Individvariabler.....	24
Metode og analyseteknikker	24
Bivariat analyse.....	26
Generell oversikt.....	26
Generelt aktivt medlemskap etter kommunale kjennetegn, bivariate analyser	27
Betydningen av kommunale kjennetegn for ulike organisasjonstyper ..	36
Oppsummering av bivariate analyser: Betydningen av kommunale kjennetegn for aktivt medlemskap.....	46
Samlet analyse.....	47
Oppsummering av den samlede analysen.....	58
Konklusjon	59
Appendiks	64

Referanser	70
Sammendrag/Abstract.....	73

Liste over tabeller

<i>Tabell 1: Oversikt over kontekstvariabler.</i>	23
<i>Tabell 2: Oversikt over individvariabler.</i>	24
<i>Tabell 3: Oversikt over aktivt medlemskap generelt og etter de ulike organisasjonstypene. Prosenttall.</i>	26
<i>Tabell 4 : Aktivt medlemskap og utdanningsnivå etter kommunestørrelse. Gjennomsnittlige prosenttall.</i>	33
<i>Tabell 5: Flernivåanalyse med logistisk regresjon, aktivt medlemskap generelt samt åtte ulike organisasjonstyper. Tomme modeller.</i>	48
<i>Tabell 6: Resultater fra flernivåanalyse med logistisk regresjon, for velforeninger, idrettslag, partier.</i>	50
<i>Tabell 7 (forts. 6): Resultater fra flernivåanalyse med logistisk regresjon, for den norske kirke og andre religiøse organisasjoner.</i>	51
<i>Tabell 8: Resultater fra logistisk regresjon fagforeninger, sang- og musikkforeninger og andre organisasjoner.</i>	53
<i>Tabell 9: Resultater fra logistisk regresjon, alle organisasjonstyper sett under ett. ..</i>	56

Liste over figurer

<i>Figur 1: Teoretisk rammeverk: forventede sammenhenger.</i>	18
<i>Figur 2: Spørsmål om aktivt medlemskap. Bilde fra spørreskjemaet til DIFIs innbyggerundersøkelse.</i>	22
<i>Figur 3: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter kommunestørrelse. Prosenttall.</i>	28
<i>Figur 4: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter kommunens størrelse på frie inntekter per innbygger. Prosenttall.</i>	29
<i>Figur 5: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter andel pendlere per innbygger i kommunen. Prosenttall.</i>	30
<i>Figur 6 :Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter arbeidsledighetsnivået i kommunen. Prosenttall.</i>	31
<i>Figur 7: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.</i>	32
<i>Figur 8: Andel som sier de er aktiv medlem i minst én organisasjon, etter utdanning og utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.</i>	34
<i>Figur 9: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter antall organisasjoner per 1000 innbyggere i kommunen. Prosenttall.</i>	35
<i>Figur 10: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter kommunestørrelse. Prosenttall.</i>	36
<i>Figur 11: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall frie inntekter per innbygger. Prosenttall.</i>	39
<i>Figur 12: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall pendlere i kommunen. Prosenttall.</i>	40
<i>Figur 13: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall arbeidsledige i kommunen. Prosenttall.</i>	41
<i>Figur 14: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.</i>	43
<i>Figur 15: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall organisasjoner per innbyggere i kommunen. Prosenttall.</i>	45
<i>Figur 16: Predikerte sannsynligheter for aktivt medlemskap innen de ulike organisasjonstypene etter alder.</i>	54
<i>Figur 17: Sannsynlighet for å være aktiv medlem etter ulike bakgrunnsvariabler (signifikante), kontrollert for effekten av andre bakgrunnsvariabler.</i>	57

Innledning

I denne rapporten undersøker vi hva kommunale kjennetegn har å si for potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner som finnes i Norge i dag. Rapporten komplementerer to ferske rapporter om deltakelse i frivillige organisasjoner i Norge fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. I *Frivillig innsats i Norge 1998-2014* studerer Folkestad m.fl. (2015) hva som kjennetegner frivillige og hva som har endret seg herunder. I *Betingelser for frivillig innsats* spør Wollebæk m.fl. (2015) hva som får folk til å delta i frivillig arbeid, hva de deltakende motiveres av, og hva som får mange til å slutte.

Felles for begge disse rapportene er at de har fokus på individuelle kjennetegn, og de sammenhenger som finnes mellom individuelle egenskaper og frivillig deltakelse. Siden deltakelse i frivillige organisasjoner først og fremst er en individuell aktivitet, er det naturlig at forskningen på deltakelse vanligvis er individorientert: hvem deltar og hvem deltar ikke? Hva motiverer folk til å delta i frivillig arbeid og hvilke barrierer for deltakelse finnes?

Når vi i denne rapporten skal analysere hva kommunale kjennetegn har å si for potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner i Norge, baserer vi oss på viktige innsikter fra de to ovennevnte rapportene. Folkestad m.fl. (2015) finner blant annet at frivillig deltakelse i Norge er stabilt høy og i noen tilfeller stigende; at ressurssterke deltar mest (dvs. de med høyere utdanning og høy inntekt)¹; og at nordmenn deltar i flere typer organisasjoner, men med løsere bånd til disse sammenliknet med tidligere. Noen av hovedfunnene i Wollebæk m.fl. (2015) er at motivasjon teller, og i økende grad individuelle motiver og verdier som ønsket om å lære og å gjøre noe for en sak som opptar en, og at deltakelsen må oppleves som nyttig. Opplevelse av nytte, tilfredshet og tilhørighet til organisasjonen viser seg å være viktig for viljen til å fortsette som frivillig. Undersøkelsen viser videre at livsfase har stor betydning for frivillig deltakelse for alle sosiale grupper. Det vil si at det at unge flytter ofte

1. Se også Enjolras m.fl. (2012) og Wollebæk m.fl. (2015).

på seg, at yrkesaktive mangler tid, og at eldre ofte har skrantende helse, vil hindre mange innen disse gruppene fra å delta, til tross for at de kanskje er motiverte. Betydningen av sosiale nettverk for rekruttering til frivillig arbeid må understrekes: flertallet av frivillige innsatser kommer i stand fordi man blir spurt eller fordi man får høre om muligheten fra noen man kjenner. Fordi unge oppgir oftere at de ikke har blitt spurt eller at de ikke vet hvor de skal begynne, argumenterer Wollebæk m.fl. (2015) for at potensialet for frivillighet er særlig stort i denne gruppen.

Disse funnene forteller oss at villigheten til og dermed *potensialet* for frivillighet er høy(t) i Norge i dag, men at både individuell motivasjon og individuelle utgangsbetingelser vil påvirke potensialet. Sagt med andre ord betinges potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner først og fremst av subjektive disposisjoner (motivasjon, kost-/nyttevurderinger) og individuelle utgangsbetingelser (tid, sosialt nettverk, utdanningsnivå, inntekt, kjønn, alder). Folk må være interesserte og motiverte og ha de nødvendige individuelle ressursene for å (kunne) delta. Potensialet for deltakelse er følgelig stort hvor befolkningen skårer høyt på disse to settene av faktorer, og mindre hvor befolkningen skårer lavere på disse faktorene.

I denne rapporten går vi imidlertid et steg videre og spør hva kommunen folk bor i har å si for potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner. Selv om egenskaper ved den enkelte innbygger fortrinnsvis avgjør potensialet for deltakelse i en gitt setting, kan trekk ved lokalsamfunnene virke inn som *mellem-liggende faktorer* (merk: vi vil iblant omtale 'egenskaper', 'trekk' og 'faktorer' som 'variabler'). Selv om innbyggerne er toppmotiverte for å delta lokalt, vil det for eksempel virke hemmende på organisasjonslivet om kommunen ikke har penger til å drifte idrettsanlegg, eller hvis kommunen styres av en politisk koalisjon som ikke prioriterer å tilrettelegge for organisasjonsliv på de måtene den kunne tenkes å gjøre, som ved å bevilge penger til diverse aktiviteter.

I forskningen kalles gjerne trekk ved lokalsamfunnet simpelthen 'kontekst' eller 'kontekstuelle påvirkningsfaktorer'. Med 'kontekst' forstår vi her *sosiale, demografiske, politiske og økonomiske rammer 'som i større eller mindre grad kan fremme eller hemme deltakelsen'* (Christensen 2013: 50). Noen eksempler på slike kontekstuelle påvirkningsfaktorer er kommunestørrelse, tilbudet av organisasjoner, partisammensetning, og levekårene generelt i kommunen (for eksempel om innbyggerne der er fattige eller rike). Følgelig skal vi i denne rapporten konkret undersøke om det finnes sammenhenger mellom slike kontekstuelle faktorer og hvorvidt innbyggerne i norske kommuner er aktive medlemmer i frivillige organisasjoner. For eksempel, er det slik at de som bor i mindre kommuner deltar mer enn de som bor i storbyene? Hva har tilbudet av ulike organisasjonstyper å si for deltakelse? Skiller deltakelsen seg fra organisasjonstype til organisasjonstype?

Wollebæk m.fl. (2015) og Arnesen m.fl. (2012) finner at kontekstfaktorene totalt sett har lite å si for deltakelsesnivået. Det er imidlertid kjent fra samfunnsvitenskapelig forskning generelt at hvilke funn forskerne kommer frem til, avhenger av hvilke datakilder de baserer sine undersøkelser på. Når nye data blir tilgjengelige, er det grunnlag for å sette eksisterende kunnskap på prøve. Samsvarer nye undersøkelser gjennomført med nye data med tidligere funn, er de tidligere funnene styrket med ytterligere bevis fra virkeligheten (i forskningen kjent som 'empiri'). Avviker derimot nye funn fra gamle funn, er det grunn til å være mer forbeholden med tanke på de konklusjonene en som forsker trekker. Med andre ord må vi da åpne for at forskningsdesignet og dataene en velger produserer divergerende funn. Nettopp derfor ønsker vi i denne rapporten å se om det tidligere funnet – altså at kontekstfaktorer betyr lite for deltakelse i frivillige organisasjoner – består når vi nå skal teste ut disse sammenhengene med nye data.

I denne rapporten bruker vi data fra Innbyggerundersøkelsen 2015, innsamlet av Direktoratet for forvaltning og IKT, som inneholder ferske data om deltakelse i frivillige organisasjoner for over 11 000 nordmenn over 18 år. Det er først og fremst det store antallet respondenter, og informasjon om hvilken kommune de bor i, som gjør at vi med disse nye dataene kan si noe nytt og substansielt om hva kommunen folk bor i har å si for potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner. *Kommunestørrelse, kommunens frie inntekter, antall pendlere i kommunen, antall arbeidsledige i kommunen, det samlede utdanningsnivået i kommunen, og antall organisasjoner i kommunen* er de konkrete kommunale kjennetegnene vi måler effekten av i vår analyse.

I det følgende vil vi imidlertid først anlegge noen teoretiske perspektiver på deltakelse i frivillige organisasjoner, både individorienterte og kontekstuelle. Vi presenterer deretter datagrunnlaget vårt og hvordan vi går frem metodisk. Deretter legger vi frem våre empiriske analyser av sammenhengene mellom kontekst og deltakelse sett i forhold til de individuelle faktorene. I konklusjonen sammenfatter vi de viktigste funnene våre og diskuterer hva de kontekstuelle faktorene alt i alt har å si for potensialet for deltakelse i frivillige organisasjoner.

Hvorfor deltar folk i frivillige organisasjoner?

Det er i utgangspunktet mange attraktive goder ved det å delta i frivillige organisasjoner. Wilson (1973) identifiserer fire typer goder/insentiver for den partipolitisk aktive: 1) materielle incentiv, som for eksempel forsikringsordninger; 2) spesifikke solidariske incentiv, som eksempelvis å få delta på lukkede, attraktive arrangementer; 3) kollektive solidariske incentiv, som opplevelsen av å tilhøre et bestemt sosialt fellesskap; og 4) formålsorienterte incentiv, som opplevelsen av å få gjennomslag for ens argumenter i en viktig sak. Dette kan for eksempel dreie seg om et ønske om å gjøre en innsats for lokalsamfunnet og fellesskapet, fordi det faktisk nytter. Putnam (2004 [2002]) hevder nemlig at samfunnet som helhet tjener på at innbyggerne tar del i organisasjonslivet. De formelle og uformelle nettverkene som oppstår mellom de deltakende, og den økte tilliten mellom innbyggerne som det kan medføre – kjent som ‘sosial kapital’² – har påviselig gunstige effekter på økonomi og kvaliteten på styresettet. De grunnene til å engasjere seg som Wilson identifiserer, er så generelle at de trolig vil være gyldige for flere typer frivillige organisasjoner utover politiske partier.

I lys av disse godene og gunstige effektene forbundet med deltakelse for både individer og samfunnet som helhet, burde potensialet for frivillig deltakelse være stort. Men selv om incentiv som de ovennevnte kan bidra til å realisere potensialet for deltakelse, vet vi at disse mulige godene må ses i sammenheng med individers motivasjon og forutsetninger for å delta. Incentiv for deltakelse vil ha ulik appell til ulike individer, og barrierene for deltakelse vil ikke være de samme på tvers av individer. Noen er mer motiverte enn andre for å delta, mens for eksempel høy utdanning gir enkelte potensielle deltakere et bedre utgangspunkt enn de med mindre utdanning. Vi vil i det følgende gjennomgå hva tidligere forskning har funnet om betydningen av individuelle egenskaper og trekk for deltakelse i frivillige organisasjoner.

2. Det er ikke faglig enighet om hva som genererer sosial kapital.

Forklaringer på frivillig arbeid

Subjektive disposisjoner

Den første kategorien av individegenskaper vi vet har betydning for deltakelse, er såkalte subjektive disposisjoner. Med dette begrepet forstår vi et individs personlige motivasjon for å delta og hvilke betraktninger han/hun gjør seg om kostnader og nytte forbundet med det frivillige arbeidet. Betydningen av motivasjon for deltakelse er sterkt vektlagt i internasjonal forskning (Clary m.fl. 1992; Musick og Wilson 2007).³ Vurderinger om kollektiv mestring – altså om de deltakende individene som gruppe vil klare å realisere de målene de har satt seg – inngår også i denne forklaringskategorien.

Individuelle utgangsbetingelser

De subjektive disposisjonene må imidlertid ses i sammenheng med et videre spekter av individuelle ressurser som har betydning for deltakelse i frivillige organisasjoner. Kort sagt er ressurssterke mennesker mer aktive enn de mer ressurssvake (Verba m.fl. 1995; Kitschelt og Rehm 2008). Dette skyldes at deltakelse forutsetter – foruten motivasjon – flere ytterligere typer ressurser som mennesker besitter i varierende grad, som materielle (tid, penger), kognitive (kunnskap, formuleringsevne) og sosiale ressurser (nettverk, prestisje, tillit) (Martinussen 1973). Som Arnesen m.fl. (2012: 29) påpeker, er disse sammenhengene særlig kjent fra forskning på deltakelse av politisk art, men det kan ikke umiddelbart slutes at de også er gyldige for frivillige organisasjoner i sin alminnelighet, da ikke alle organisasjoner er politiske. Men som Wollebæk m. fl. (2015) og Folkestad m.fl. (2015) finner, har individuelle ressurser vist seg å ha en betydelig effekt på deltakelse i flere typer av frivillige organisasjoner. Dette skyldes at deltakelse i både politiske og ikke-politiske organisasjoner stiller mange av de samme kravene til potensielle deltakere. Både det aktive partimedlemmet og det aktive sangkormedlemmet må gjøre en egeninnsats.

Vi har med dette nevnt flere av faktorene innenfor den andre hovedkategorien forklaringer på deltakelse, nemlig såkalte individuelle utgangsbetingelser, som vil si blant annet folks utdanningsnivå, inntekt, tid til overs for deltakelse, og hvor stort sosialt nettverk de har. Det er kjent at de med høyere utdanning og inntekt deltar mer (Enjolras m. fl. 2012). Til de individuelle utgangsbetingelsene hører imidlertid også blant annet kjønn, alder, og etnisitet. I studien av frivillig innsats i Norge fra 1998 til 2014 går det frem

3. Se Wollebæk m.fl. (2015: 8-11) for en videre diskusjon av studiet av motivasjon i forskning på deltakelse i frivillige organisasjoner.

at menn deltar mer enn kvinner og at middelaldrende deltar mer, og at disse funnene overlapper i vesentlig grad med konklusjonene fra tilsvarende undersøkelser i våre skandinaviske naboland (Folkestad m.fl. 2015). Etniske minoriteter deltar mindre enn majoritetsbefolkningen, særlig når det gjelder formelle medlemskap og verv. Denne forskjellen skyldes først og fremst sosioøkonomiske forskjeller som lavere utdannings- og inntektsnivå blant de ikke-vestlige. Minoritetsbefolkningen er dessuten mer aktiv innen religiøse- og livssynsorganisasjoner og mindre aktive innen idrett/sport (Eimhjellen og Segaaard 2010).

Videre kan det å ha barn under 18 år tenkes å forhindre voksne fra selv å delta i foreningslivet, men også 'tvinge' foreldrene til å påta seg verv innen for eksempel idrettsorganisasjoner (Folkestad m.fl. 2015). Samtidig kan barnas deltakelse fungere som en vei inn i foreningslivet generelt, ved at foreldrene opparbeider seg nettverk og får eierskap til lokalsamfunnets organisasjonsliv. Å være enslig kan også gi mer tid til frivillig aktivitet. Å være utenfor arbeidslivet virker nok passiviserende for en del innbyggere. Som en del av våre samlede analyser vil vi teste ut betydningen av individvariablene *alder, kjønn, utdanning, det å ha barn under 18 år, sivilstatus, jobbstatus, botid i kommunen/forventet botid, og etnisitet målt ved landbakgrunn* for aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner.

Kontekstuelle forklaringer

Den siste hovedtypen av forklaringer på deltakelse i frivillige organisasjoner er forhold ved konteksten. Som nevnt innledningsvis forstår vi kontekst som sosiale, demografiske, politiske og økonomiske rammer som i større eller mindre grad kan fremme eller hemme deltakelse. Vi legger dermed til grunn at kjennetegn ved stedet folk bor kan moderere eller forsterke effekten av de individuelle variablene på deltakelse.

Kontekstuelle forklaringsvariabler har fått en fremtredende rolle i blant annet statsvitenskapelige statistiske analyser, og for eksempel Eriksson (2007) undersøker områdeeffekter på borgernes politiske deltakelse. Arnesen m.fl. (2012) måler betydningen av sosial forankring i kommunene for aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner. Christensen (2013) studerer i hvilken grad egenskaper ved kommunene innvirker på deltakelsen ved kommunevalget 2011. I den følgende analysen skal vi se spesifikt på effekten av de kontekstuelle forholdene *kommunestørrelse, kommunens frie inntekter, antall pendlere i kommunen, antall arbeidsledige i kommunen, det samlede utdanningsnivået i kommunen, og antall organisasjoner i kommunen* på aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner. I det følgende diskuterer vi hvordan disse faktorene kan ventes å slå ut for deltakelse i frivillige organisasjoner.

Kommunestørrelse

Forskning har påvist en sammenheng mellom størrelse på samfunn og deltakelse. Ifølge Dahl og Tufte (1973) er politisk deltakelse som regel høyere i små samfunn,⁴ og mulige forklaringer på dette er større nærhet, mer oversiktlige forhold og større innflytelse for enkeltindividet i mindre samfunn (Rose 2002; Oliver 2000). Vi venter derfor å finne at deltakelse i frivillige organisasjoner påvirkes av kommunestørrelse. Selv om utvalget av frivillige organisasjoner nok er større i storbyene, er de personlige båndene mellom mennesker i storbyene som regel løsere, slik at sannsynligheten for å bli ansporet til deltakelse via andre er noe lavere der. De frivillige organisasjonene konkurrerer også mot et større kulturtilbud som kino, teater og uteliv for øvrig i en storby, sammenlignet med mer rurale kommuner. Deltakelse henger som kjent sammen med utdanningsnivå, og det kan også tenkes at de som bor i storbyene oftere har mer kunnskapsintensive jobber med mye kveldsjobbing og jobbrelaterte sosiale arrangement på kveldstid, for eksempel innen academia, og at dette gjør at de ikke kan delta i samme grad som dem i '8-16'-jobber. Med andre ord forventer vi å finne at de som bor i små kommuner er mer aktive enn de i storbyer:

Forventning 1: Innbyggere i storbyene er mindre aktive i frivillige organisasjoner enn de som ikke bor i en storby.

Kommunens frie inntekter

Både Radcliff (1992) og Midtbø og Strømsnes (1996) finner sammenheng mellom den økonomiske tilstanden og valgdeltakelse. Overført til sivilsamfunnet i sin helhet, kan det blant annet tenkes at en presset kommuneøkonomi, hvor det er relativt få midler å sette av til foreningsaktivitet, kan resultere i passivitet og apati blant innbyggerne. For eksempel vil rike kommuner kunne legge bedre til rette for organisasjonsliv, og tilrettelagte bygg og anlegg er en særdeles viktig forutsetning for eksempelvis religiøse og idrettsorganisasjoner. Samtidig kan det tenkes at innbyggerne i mer ressurspressede kommuner konkluderer med at de må 'brette opp ermene' og ta ansvaret selv for å gi blant andre barna et visst foreningstilbud. Vi finner imidlertid den første teoretiske sammenheng mest overbevisende, da rike kommuner som kan sponse organisasjonslivet letter innbyggernes ansvar. Ressurspressede kommuner forutsetter at «ildsjeler» i større grad er villige til å ta kostnadene med dugnad/vedlikehold, lotteri, etc. Med andre ord forventer vi å finne at det er flere aktive medlemmer i rikere kommuner:

4 . Se Christensen (2013) for en gjennomgang av litteratur om sammenhenger mellom størrelse og valgdeltakelse.

Forventning 2: Innbyggere i rike kommuner er mer aktive i frivillige organisasjoner enn de i fattige kommuner.

Antall pendlere i kommunen

Wollebæk m.fl. (2015: 58) finner at de som opplever stort tidspress er mindre aktive i frivillige organisasjoner. En tidstyv for mange i det daglige er pendling inn og ut av kommunen, som kan gjøre det vanskelig å delta aktivt i frivillige organisasjoner. Som Aars (2013) diskuterer, kan pendling knytte seg ikke bare til arbeid, men også til innkjøp, bruk av kulturtilbud, og besøk til venner og familie i omkringliggende kommuner. Videre kan dette svekke opplevelsen av tilhørighet til bostedskommunen og dermed føre til at pendlere er mindre motiverte for å bli aktive medlemmer i det lokale foreningslivet. Aars viser blant annet til forskning av ovennevnte Putnam (2000), som finner at pendling virker negativt inn på frivillig deltakelse. På den andre siden finner Strømsnes og Aars (2011) ikke at pendling har sterk negativ innvirkning på deltakelse i Norge. I sum virker det likevel sannsynlig at utfart fra kommunen bidrar til tidsklemmen, og at pendling dermed har en negativ effekt på aktivt medlemskap. I kommuner med mange pendlere er det følgelig grunn til å tro at færre er aktive medlemmer av frivillige organisasjoner:

Forventning 3: Det er færre aktive medlemmer i frivillige organisasjoner i kommuner med mange pendlere.

Antall arbeidsledige i kommunen

Som nevnt ovenfor har forskning funnet en sammenheng mellom individuelle ressurser og deltakelse i frivillige organisasjoner (Verba m.fl. 1995; Kitschelt og Rehm 2008); høyt utdannede og de med høy inntekt deltar mer (Enjolras m.fl. 2012; Wollebæk m.fl. 2015; Folkestad m.fl. 2015). Siden høy utdanning øker sjansene for å få jobb, og inntekt følger av jobb, er det rimelig å anta at mange arbeidsledige mangler disse to viktige ressursene som vi vet er forbundet med mer deltakelse. Å være arbeidsledig kan virke passiviserende på flere måter. I kommuner med mange arbeidsledige er det derfor grunn til å tro at den frivillige aktiviteten vil være lavere:

Forventning 4: Det er færre aktive medlemmer i frivillige organisasjoner i kommuner med mange arbeidsledige.

Utdanningsnivå i kommunen

Sammenhengen mellom utdanningsnivå og aktivt medlemskap på individnivå har vi diskutert i dette kapittelet (Enjolras m.fl. 2012; Wollebæk m.fl. 2015; Folkestad m.fl. 2015). Gitt at de med mer utdanning deltar mer, forventer vi å finne flere aktive medlemmer i kommuner med et høyt utdanningsnivå sam-

menlignet med antallet aktive medlemmer i kommuner hvor utdanningsnivået gjennomsnittlig er lavere:

Forventning 5: Det er flere aktive medlemmer i frivillige organisasjoner i kommuner med mange høyt utdannede.

Felles for forventningene 3,4 og 5 (pendling, arbeidsledighet og utdanningsnivå) er at de omhandler aggregerte individegenskaper som har en kontekstuell effekt. Med det mener vi at kontekster med mange pendlere, mange arbeidsledige og mange med lavere utdanning trolig vil kjennetegnes av mindre engasjement, uavhengig om en selv pendler/ikke pendler, er i arbeid/arbeidsledig og har lav/høy utdanning. For eksempel, om du er en av få som ikke pendler i et område de aller fleste pendler ut av daglig, vil det kunne være svært krevende å få med seg naboer i foreningsarbeid.

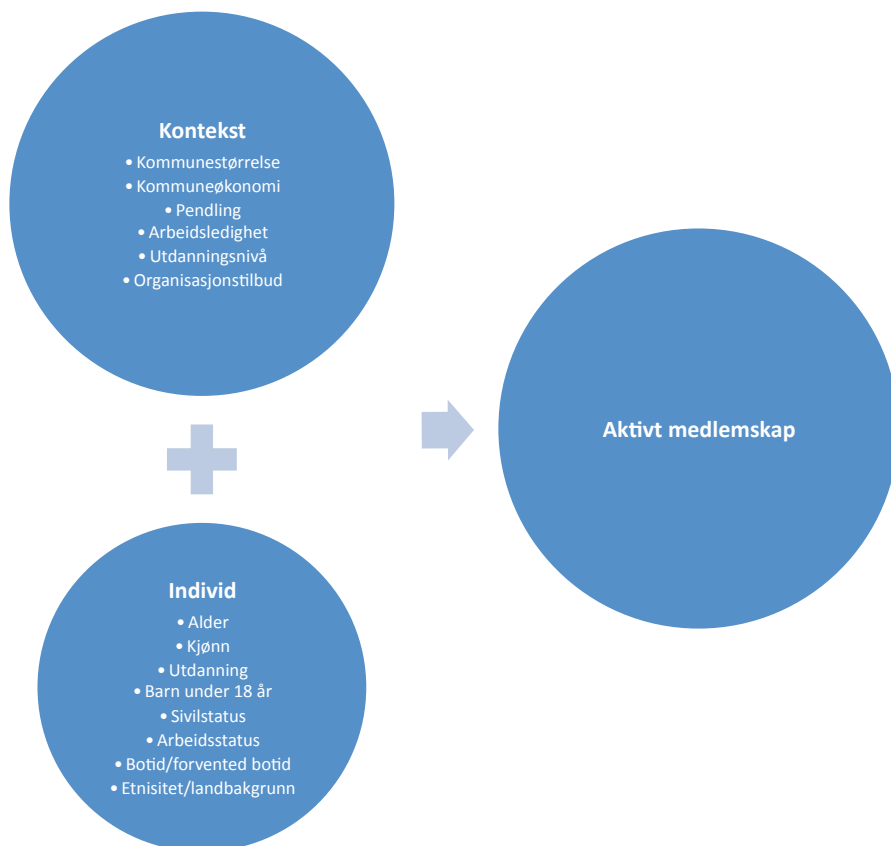
Antall organisasjoner i kommunen

Som et siste trekk ved kommunene vil vi undersøke sammenhengen mellom organisasjonstilbudet i kommunene og antallet aktive medlemmer. Forventningen vår her er intuitiv: der hvor innbyggerne har flere organisasjoner å velge mellom, vil flere innbyggere finne en organisasjon som appellerer til deres interesser og potensielle engasjement. I tillegg finner Folkestad m.fl. (2015) at det er flere i 2014 som gjør en frivillig innsats for flere organisasjoner sammenlignet med tidligere. Derfor kan et rikt organisasjonsliv tenkes å ha en multiplikatoreffekt, ved at aktivt medlemskap i én organisasjon ansporer en del innbyggere til engasjement i flere organisasjoner:

Forventning 6: Det er flere aktive medlemmer i frivillige organisasjoner i kommuner med mange organisasjoner.

I Figur 1 summerer vi opp det teoretiske rammeverket:

Figur 1: Teoretisk rammeverk: forventede sammenhenger.

Før vi går i gang med selve analysene, vil vi i neste avsnitt presentere rapportens data- og metodegrunnlag.

Rapportens data- og metodegrunnlag

Rapportens datagrunnlag er Direktoratet for forvaltning og IKTs (DIFI) innbyggerundersøkelse. Dette er en spørreundersøkelse som har blitt gjennomført tre ganger, i henholdsvis 2010, 2013 og 2015. Undersøkelsen er

... en av de største undersøkelsene av forvaltningen i Norge. Den skal gi et bedre kunnskapsgrunnlag for å vurdere utviklingen av offentlige tjenester på tvers av sektorer, og gi kunnskap som kan bidra til å videreutvikle offentlige virksomheter på sikt. (difi.no)

Undersøkelsen dreier seg altså først og fremst om å måle innbyggernes oppfatninger av det offentlige tjenestetilbudet og holdninger til offentlig sektor, både nasjonalt, regionalt og lokalt i kommunene. I tillegg til dette inneholder også undersøkelsene informasjon om deltakelse i frivillige organisasjoner. Dette gjør at vi kan bruke denne undersøkelsen til å studere deltakelsesnivået i diverse organisasjonstyper, og hva som påvirker det. Konkret tar vi utgangspunkt i organisasjonstypene listet opp i følgende spørsmål:

‘Er du aktivt medlem i noen av de følgende typer foreninger/organisasjoner?’

- Velforening
- Idrettslag
- Politisk parti
- Fagforening
- Sang-/musikkforening/-klubb
- Andre foreninger/organisasjoner
- Den norske kirke (Statskirken)
- Andre religiøse samfunn/livssynsorganisasjoner

Vi vil altså studere i hvilken utstrekning respondentene er aktive medlemmer i disse åtte foreningstypene, og hvilke faktorer som gjør at de deltar, med hovedfokus på hva kommunale kjennetegn betyr for deltakelse. Hva som legges i begrepet 'aktivt medlemskap' er opp til de som svarer på undersøkelsen å vurdere. Det blir med andre ord en skjønnsmessig vurdering hvor grensen går mellom å være et passivt og å være et aktivt medlem, og denne vurderingen må gjøres av respondentene selv. Vi kan egentlig ikke vite hva respondentene regner som aktivt medlemskap. Vil noen tenke på det at en deltar aktivt i trening og på diverse arrangementer som et aktivt medlemskap? Eller er det bare frivillig arbeid/innsats og/eller deltakelse på medlemsmøter som teller? Vi forventer ikke noen systematiske forskjeller mellom respondentene i hvordan spørsmålet om aktivt medlemskap blir oppfattet. Når det er sagt, kan det likevel finnes noen forskjeller på tvers av de ulike organisasjonstypene med hensyn til hva som regnes som aktivt medlem. Det kan for eksempel være slik at terskelen for hva som regnes som aktivt medlemskap i Den norske kirke er noe lavere enn for hva som regnes som aktivt medlemskap et politisk parti (se også Arnesen mfl. 2012: 31-2).

Når vi senere i rapporten presenterer tall for hvor mange som sier de er aktive medlemmer, er det derfor viktig å ha disse momentene i bakhodet. I tillegg er det viktig å presisere at det som blir målt i DIFI sin innbyggerundersøkelse har andre spørsmålsformuleringer enn de som blir brukt i andre rapporter om frivillig innsats (eksempelvis Folkestad m.fl. 2015; Wollebæk m.fl. 2015; Wollebæk og Sivesind 2010). Det er derfor viktig å være varsom med å sammenlikne nivåforskjeller mellom de ulike undersøkelsene/rapportene ettersom det ikke er gitt at en måler det samme fenomenet. Frivillig arbeid kan for eksempel være ett mer presist begrep enn aktivt medlemskap.

Når vi likevel velger å analysere disse dataene, er det fordi DIFIs innbyggerundersøkelse har stort omfang når det gjelder hvor mange som har svart på den. Siden 2010 har mer enn 11.000 respondenter svart på undersøkelsen i hver runde. I 2015 svarte 11 567 på undersøkelsen.⁵ Dette store datagrunnlaget gir oss en unik mulighet til å studere effekter av kontekstuelle forhold. I tillegg til å ha et rikt tilfang av sosiale bakgrunnsvariabler og informasjon om de spurtes holdninger til ulike spørsmål, inneholder også datasettene kommunenummer. Ved hjelp av kommunenummer kan vi koble på data fra andre datakilder som inneholder informasjon om kommunene. Dermed kan vi undersøke i hvor stor grad kommunetilhørighet, og trekk ved kommunen som sådan, kan forklare variasjonen i individenes deltakelse i lag og organisasjoner. Dette gjør vi blant annet ved å analysere dataene ved hjelp av en såkalt flernivåanalyse, som blir beskrevet mer detaljert under.

5. For mer informasjon om DIFIs innbyggerundersøkelse, se difi.no.

Konkret har vi hentet fra DIFI informasjon om som nevnt avhengige variabler og individvariablene (se nedenfor). Til DIFIs innbyggerundersøkelse kobler vi altså på kommunedata, som beskriver ulike trekk ved kommunene respondene bor i. Fra Brønnøysundregisteret har vi hentet informasjon om antall organisasjoner som er registrert i frivillighetsregisteret i kommunene.⁶ Fra kommunedatabasen til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) har vi hentet informasjon om antall innbyggere, arbeidsledige, pendlere i kommunene, og utdanningsnivå i kommunen. I tillegg har vi også informasjon om kommunenes økonomi, her målt som frie inntekter.⁷

For å gjennomføre analyser må vi gjøre noen omkodinger av datasettet, samt koble på data fra Brønnøysundregisteret og NSDs kommunedatabase. I det følgende beskriver vi hvilke variabler som benyttes og hvordan disse analyseres. Vi begynner med å beskrive de avhengige variablene, altså det som rapporten skal forklare, nemlig aktivt medlemskap:

Aktivt medlemskap – rapportens avhengige variabler

Som nevnt i gjennomgangen av datagrunnlaget for rapporten benytter vi oss av aktivt medlemskap som et mål på deltakelse. Totalt er det spurt om åtte organisasjonstyper/kategorier, som respondentene kunne svare at de var aktive medlemmer av. De kunne selv velge om de ville krysse av på flere eller ingen av svaralternativene. I sistnevnte tilfelle blir en ikke regnet med som aktivt medlem. I figuren under viser vi hvordan spørsmålet så ut i spørreskjemaet:

6. Data er hentet fra brreg.no.

7. Data er hentet fra nsd.no. NSD er ikke ansvarlig for analyse av dataene eller for de tolkningene som er gjort her.

Figur 2: Spørsmål om aktivt medlemskap. Bilde fra spørreskjemaet til DIFIs innbyggerundersøkelse.

11. Er du aktivt medlem i noen av de følgende typene av foreninger/organisasjoner?

Velforening	☐
Idrettslag	☐
Politisk parti	☐
Fagforening	☐
Sang-/musikkforening/-klubb	☐
Andre foreninger/organisasjoner	☐
Den norske kirke (Statskirken)	☐
Andre religiøse samfunn/livssynsorganisasjoner	☐

Kilde: difi.no.

Respondentene kunne altså krysse av for flere organisasjonstyper. Dersom det ikke er krysset av for noen organisasjoner, regnes dette som at en ikke er aktivt medlem av noen av de opplistede organisasjonstypene. I rapporten analyserer vi aktivt medlemskap i organisasjonene både hver for seg og samlet. Vi omkoder variablene til såkalte dikotome variabler. Det vil si at vi gir verdien 0 til de som ikke svarer at de er aktive medlemmer innenfor noen av de ulike organisasjonskategoriene, og verdien 1 til de som krysser av på ett eller flere av svaralternativene (aktive medlemmer).

Kontekstvariabler: egenskaper ved kommunene

Tabell 1 gir en oversikt over de kontekstuelle variablene:

Tabell 1: Oversikt over kontekstvariabler.

Variabel	Definisjon	Gjennomsnitt	Standardavvik	Minimumsverdi	Maksimumsverdi
Innbyggere ^a	Antall innbyggere i kommunen (1.1.2014)	11937	36727	211	634463
Frie inntekter ^b	Frie inntekter per innbygger i kommunen (2013)	48	6	42	130
Pendler ^b	Antall pendlere i kommunen (2013)	13923	19078	23	60887
Arbeidsledige ^b	Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken (2013)	2.6	0.8	0.3	10.6
Utdanningsnivå ^b	Andel personer over 16 år med høyere utdanning i kommunen (2013). Tall i prosent	26	7	11	40
Organisasjoner ^c	Organisasjoner per 1000 innbyggere i kommunen (2015)	7	3	3	24

Kilde: ^aDIFIs innbyggerundersøkelse 2015, ^bNSDs kommunedatabase og ^cBrønnøysundregisteret.⁸

Tabellen viser at en gjennomsnittlig kommune har i underkant av 12 000 innbyggere, har omtrent 48.000 kroner per innbygger i frie inntekter, har i underkant av 14 000 pendlere, en arbeidsledighetsprosent på 2,6 prosent, i overkant av ¼ har høyere utdanning og i snitt syv organisasjoner per 1000 innbyggere i kommunen. Samtidig viser tabellen at det er store variasjoner rundt om i kommune-Norge hva angår disse egenskapene.

8. Med frie inntekter menes inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Skatt på inntekt og formue (inkludert naturressursskatt) og rammetilskudd fra staten defineres som frie inntekter. Pendlere er definert som: 'Antall sysselsatte i alt, 15-74 år, som pendler ut av kommunen pr. 4. kvartal i 2013. Den registerbaserte sysselsettingsstatistikken omfatter bosatte personer mellom 15 - 74 år som har utført arbeid av minst en times varighet i referanseuken, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid'. Arbeidsledig: Antall arbeidsledige innbyggere i årsgjennomsnitt for 2013. Som helt arbeidsledige regnes innbyggere som ikke har lønnet arbeid eller arbeid med annen inntekt. Organisasjoner: Organisasjoner som er registret i Brønnøysundregisterets frivillighetsregister, se breg.no.

Individvariabler

I tillegg til kjennetegn ved kommunene undersøker vi også effekten av kjennetegn ved individene.

Tabell 2: Oversikt over individvariabler.

Variabel	Definisjon	Gjennomsnitt
Alder	18-98 år	50,2
Kjønn	1=Kvinne	0.51
Utdanning	1=Høy utdanning	0.42
Barn	1= Har barn under 18 år	0.36
Sivilstatus	1= Ikke gift/ samboende	0.31
Arbeidsledig	1=Har ikke inntektsgivende arbeid	0.31
Botid	1=Mindre enn 1 år 2=1-2 år 3=3-4 år 4=5-14 år 5=15 år eller mer	4.41
Forventet botid	1= Regner med å bo i samme kommune om 3 år	0.80
Landbakgrunn	1= Født i Norge 2 = Født i vestlige land (Europa, Nord-Amerika, Oseania) 3= Født i ikke-vestlige land(Asia, Afrika, Sør-Amerika)	1.16

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

Av individvariablene i tabellen er botid og forventet botid de kjennetegnene som ligger tettest opp mot kontekstuelle forhold. Hvor lenge et individ har bodd i en kommune er ikke et trekk ved kommunene i seg selv, men det sier likevel noe om individenes forankring i/tilhørighet til kommunen.

Metode og analyseteknikker

I analysene gjennomfører vi først noen enkle såkalte bivariate analyser, hvor vi utelukkende ser på sammenhenger mellom aktivt medlemskap og de ulike kontekstvariablene. Disse analysene fungerer først og fremst som noen første spadestikk i datamaterialet. Hensikten er å avdekke hvilke sammenhenger som finnes mellom aktivt medlemskap og kjennetegn ved kommunene. Deretter gjennomfører vi samlet analyse ved bruk av multivariate logistiske flernivå-regresjonsanalyser. At analysen er multivariat innebærer at vi kontrollerer den enkeltes variabels effekt for effekten av andre variabler. Det vil si at der-

som vi for eksempel har en effekt av alder (f.eks. at aktivt medlemskap øker etter hvert som en blir eldre), så vil den effekten være kontrollert for effekten av kjønn. Aktivt medlemskap vil i vårt tenkte tilfelle øke med alderen uavhengig om du er kvinne eller mann. Gjennom den samlede analysen vil altså de første spadestikkene i materialet bli ytterligere testet. Dette har den fordel av vi får '...et mer fullstendig og dekkende bilde av fenomenene som studeres' (Midtbø 2007: 97).

Vi benytter oss av en *logistisk* regresjonsanalyse, fordi våre avhengige variabler er såkalt dikotome variabler der vi skiller mellom 1: de som er aktive medlemmer og 0: de som ikke er medlemmer.⁹ Den multiple analysen er også en såkalt *flernivåanalyse*. Det vil si at vi skiller mellom ulike nivåer (individ- og gruppenivå). Enkelt forklart så er fordelene med flernivåanalyse at den kontrollerer for effekten av kommunetilhørighet, altså hvor mye av variasjonen knyttet til aktivt medlemskap som kan skyldes kommunetilhørighet i seg selv.

I rapporten brukes uttrykket 'signifikans' hyppig. Signifikansen til en sammenheng sier noe om hvor trygge vi kan være på at de funnene vi finner faktisk finnes i virkeligheten. Dersom en sammenheng er statistisk signifikant på 0,05-nivå betyr dette at det er sannsynlig at vi kan ha rett i 95 av 100 tilfeller. Det betyr også at vi kan ta feil i 5 av 100 tilfeller. Det er med andre ord 5 prosent sannsynlig at vi kan ta feil når vi generaliserer fra våre analyser til virkeligheten.¹⁰ Når vi skriver at noe er signifikant, skal en likevel være oppmerksom på at vi her benytter en spørreundersøkelse med ganske mange respondenter, som erfaringsmessig oftere gir signifikante resultater. Med 11 500 respondenter vil vi altså med stor sannsynlighet finne flere signifikante resultater enn hva som hadde vært tilfelle hvis vi hadde brukt en undersøkelse med færre respondenter. Dette gjør at særlig de bivariate resultatene må tolkes med varsomhet.

I det følgende skal vi først presentere de spurtes aktive medlemskap, samlet sett og i de ulike organisasjonene. Deretter viser vi sammenhengene mellom aktivt medlemskap generelt og de ulike egenskapene ved kommunene. Deretter skal vi se på disse ulike sammenhengene for de åtte forskjellige organisasjonstypene som er listet i undersøkelsen, før vi til slutt henter inn egenskapene ved individene og ser hvem som 'vinner' analysen i hva som best kan forklare variasjonen i aktivt medlemskap.

9. Logistisk regresjon er en analyseteknikk som gjennom logaritmiske transformasjoner sikrer at koeffisientene ikke predikerer verdier som ligger utenfor den avhengiges variabels intervall, altså 0 eller 1 (se også Ringdal 2000:427-38).

10. I rapporten bruker vi tre nivåer: 0,05 (5 prosent) 0,01 (1 prosent) og 0,001 (0,1 prosent).

Bivariat analyse

Generell oversikt

Vi starter analysedelen med å se på respondentenes aktive medlemskap, samlet sett og i de ulike organisasjonene:

Tabell 3: Oversikt over aktivt medlemskap generelt og etter de ulike organisasjonstypene. Prosenttall.

Variabelnavn	Prosent
Aktivt medlem (generelt)	61
Velforening	9
Idrettslag	17
Politisk parti	5
Fagforening	15
Sang- /musikkforening/-klubb	7
Andre foreninger/organisasjoner	21
Den norske kirke (Statskirken)	21
Andre religiøse samfunn/livssynsorganisasjoner	6

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015. N=11 567.

Tabell 3 viser at 61 prosent av de spurte er aktive medlemmer innenfor minst én av de åtte organisasjonstypene som er listet i tabellen. Videre viser tabellen at det er flest aktive medlemmer innen Den norske kirke og kategorien ‘Andre foreninger/organisasjoner’. 21 prosent av de spurte svarer at de er aktive medlemmer innen disse organisasjonstypene. Deretter følger idrettslag og fagforeninger, med henholdsvis 17 og 15 prosent. Sist finner vi fire organisasjonstyper – velforeninger, politiske partier, sang- og musikkforeninger og ‘Andre

religiøse organisasjoner' – hvor mindre enn 10 prosent svarer at de er aktive medlemmer.

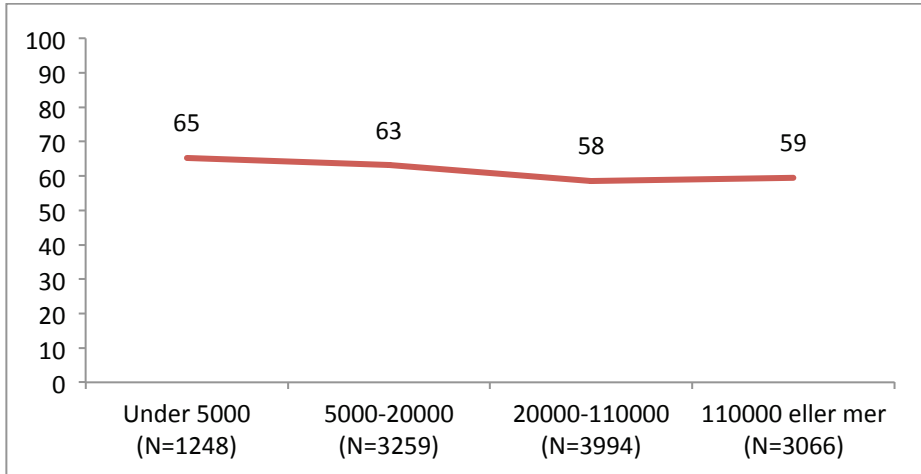
Samlet sett viser tallene fra innbyggerundersøkelsen en tilbakegang i antallet aktive medlemmer fra tidligere undersøkelser i 2009/10 og 2013, hvor nivået lå på henholdsvis 68 og 67 prosent (se difi.no). Det er interessant å se dette i lys av tidligere forskning som peker på tendenser til at færre er medlemmer av organisasjonen(e) man utfører frivillig arbeid for (Folkestad m. fl. 2015; Wollebæk og Sivesind 2010). Vi skal likevel ikke legge for stor vekt på dette, av flere grunner. For det første er den totale undersøkelsesperioden for de tre innbyggerundersøkelsene relativt kort. Den første undersøkelsen ble gjennomført 2009/2010 og den siste ble publisert sommeren 2015. Dermed er det ikke grunnlag for å trekke bastante konklusjoner om hvorfor det er en tilsynelatende stor nedgang i aktivt medlemskap fra 2013. For det andre er spørsmålsformuleringen og det som blir målt her annerledes enn hva som tidligere har blitt analysert (frivillig arbeid kan for eksempel være et mer presist begrep enn aktivt medlemskap). For det tredje kan det, som Hellevik (2015) har vist, være slik at frivillig deltakelse og organisasjonsaktivitet er et fenomen som er vanskeligere å måle enn andre samfunnsfenomen, og at deltakelsesnivået derfor vil svinge vilkårlig fra undersøkelse til undersøkelse.

Generelt aktivt medlemskap etter kommunale kjennetegn, bivariate analyser

Vi går nå videre til å undersøke hvordan graden av aktivt medlemskap i befolkningen varierer etter kommunale kjennetegn. Vi starter med å se på forholdet mellom aktivt medlemskap og befolkningsstørrelse. For å forenkle framstillingen har vi delt inn i fire kommunestørrelser:

Kommunestørrelse

Figur 3: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter kommunestørrelse. Prosenttall.

Kilde: DIFIS innbyggerundersøkelse 2015.

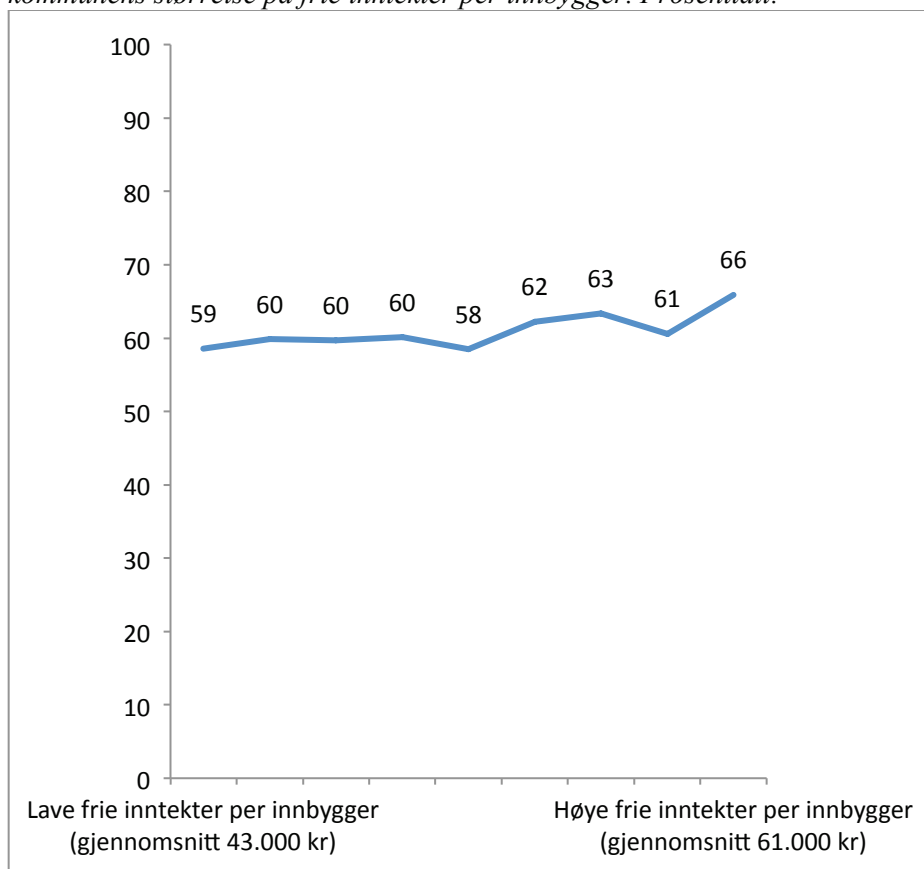
Pearsons kji kvadrat = 39,73 og er statistisk signifikant på 0,001-nivå.

Figur 3 viser at det er en større andel av de spurte i de mindre kommunene som er aktive medlemmer sammenlignet med andelen i kommuner som huser flere innbyggere. I kommuner med mer enn 20.000 innbyggere er det mindre enn 60 prosent som sier de er aktive medlemmer. I de minste kommunene, hvor det bor mindre enn 5000 innbyggere, er rundt 65 prosent aktive medlemmer innenfor minst én organisasjonstype. Forskjellene mellom by og land er også statistisk signifikante, som betyr at vi med stor sannsynlighet kan forvente at fordelingen i undersøkelsen er slik den faktisk ser ut i virkeligheten.

Økonomi/Frie inntekter

I Figur 4 undersøker vi om omfanget av aktive organisasjonsmedlemmer varierer med kommunenes økonomiske situasjon. Er det slik at rike kommuner har en høyere deltakelse blant sine innbyggere enn fattige kommuner? For å gi en forenklet oversikt over sammenhengen mellom aktivt medlemskap og de ulike kontekstvariablene som følger i denne delen av rapporten, har vi valgt å dele inn variablene i like deler (også kjent som persentiler), slik at det skal bli lettere å se eventuelle tendenser. Avhengig av fordelingen for den enkelte variabel, har vi delt inn i ni eller ti tilnærmet like deler. Det vil si at for hver kategori vil antall respondenter være omtrent 1100 (undersøkelsen består av totalt 11567 respondenter, og når vi deler inn i ti tilnærmet like deler vil antall respondenter innenfor hver kategori bli omtrent 1100 +/-).

Figur 4: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter kommunens størrelse på frie inntekter per innbygger. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 og NSDs kommunedatabase

Pearsons kjiqvadrat = 11,12 og er statistisk signifikant på 0,01-nivå.

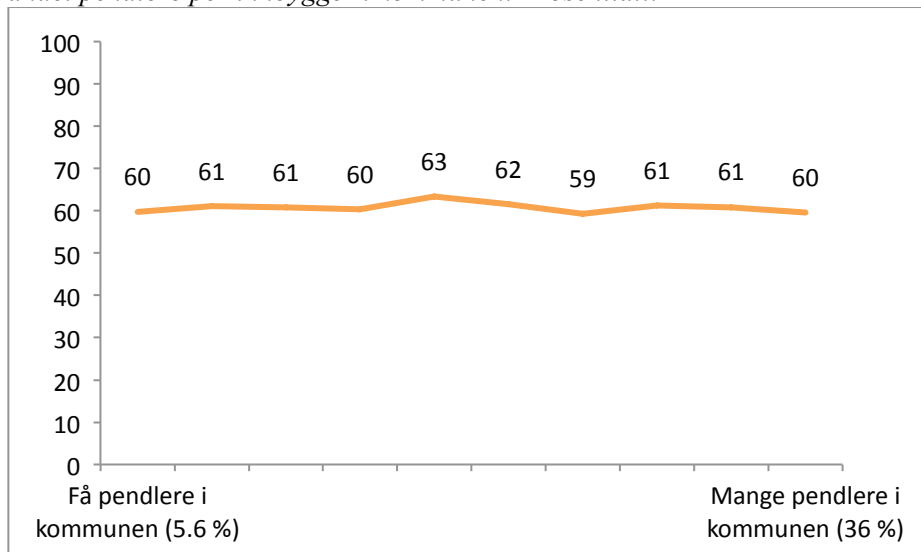
Figur 4 gir en viss støtte til antakelsen om at rike kommuner har en høyere deltakelse enn fattige kommuner. Mens prosenttallet aktive medlemmer innen minst én organisasjonstype er på 66 prosent i de rikeste kommunene, er nivået 59 prosent i de kommunene med færre frie inntekter per innbygger. Vår tolkning av dette er at flere frie inntekter gjør kommunene i stand til å legge bedre til rette for frivillig aktivitet. Sammenhengen er imidlertid ikke helt lineær: enkelte relativt rikere kommuner har en lavere prosentandel aktive medlemmer enn de fattigste kommunene (58% vs. 59%). Og blant de nest rikeste kommunene er det færre aktive medlemmer enn i de noe mindre rike kommunene (61% vs. 63%). Dette indikerer at graden av aktive medlemskap også påvirkes av andre forhold enn kommunens frie inntekter. For eksempel kan det tenkes at hvilke partier som styrer en gitt kommune har noe å si for hvor

mange midler som går til organisasjonslivet i kommunen. Vi merker oss også at den statistiske signifikansen er noe mer usikker her enn den er for sammenhengen mellom medlemskap og kommunestørrelse, hvilket betyr at generaliseringsgrunnlaget er noe mer usikkert. Men et signifikansnivå på 0,01 regnes fortsatt som et solid grunnlag for å si at det finnes en sammenheng mellom frie inntekter og aktivt medlemskap.

Antall pendlere

Å delta som aktivt medlem i en organisasjon krever tid. Mange oppgir mangel på tid som viktigste begrunnelse for ikke å drive med frivillig arbeid. Som Wollebæk m.fl. skriver: '...tidsklemmebegrunnelse (for opptatt med andre aktiviteter, krevende arbeidssituasjon) er den viktigste barrieren for mer aktiv organisasjonsdeltakelse' (Wollebæk m.fl. 2015: 75). Et mål som kan si noe om tidsklemmen, er andelen pendlere i en kommune: folk som bruker en del tid på å reise til og fra jobb har sannsynligvis mindre tid til å være aktive medlemmer. Antallet pendlere er definert som antall personer som reiser ut av kommunen og som har arbeid tilsvarende minst 1 time. Figur 5 viser hvor mange som svarer at de er aktive medlemmer, etter hvor stor andel av befolkningen som pendler i kommunen. Vi har delt inn i ni kategorier, fra kommuner med lav andel pendlere til kommuner med høy andel pendlere:

Figur 5: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter andel pendlere per innbygger i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 og NSDs kommunedatabase

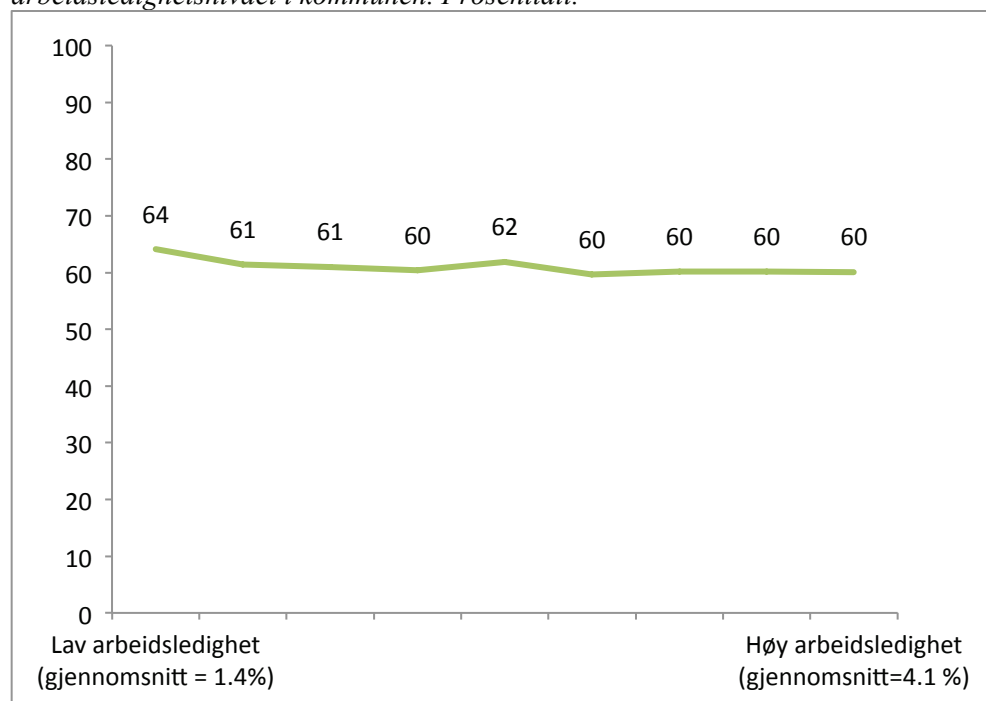
Pearsons kjiikvadrat=5,99 og er ikke signifikant på 0,05 nivå.

Tendensen i Figur 5 er at det er små forskjeller mellom kommuner med få og de med mange pendlere. I kommuner med få pendlere, det vil si at i snitt 6 prosent av befolkningen pendler, er det like mange som er aktive medlemmer som i kommuner med mange pendlere (mer en 1/3 av befolkningen pendler). Her er det 60 prosent av de spurte som sier de er aktive medlemmer i minst én frivillig organisasjon. Den høyeste andelen aktive medlemmer finner vi i de kommunene som plasserer seg i midten på pendlerskalaen. Her pendler mellom 14 og 16 prosent av befolkningen, og mellom 63 og 62 prosent sier de er aktive organisasjonsmedlemmer i disse kommunene. Samlet sett er det likevel få forskjeller mellom kommunene når det gjelder pendling, og sammenhengen er heller ikke statistisk signifikant.

Arbeidsledighet

Vi går videre til å se på effekten av arbeidsledighetsnivået i en kommune på antallet aktive medlemmer i kommunen:

Figur 6 : Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter arbeidsledighetsnivået i kommunen. Prosenttall.

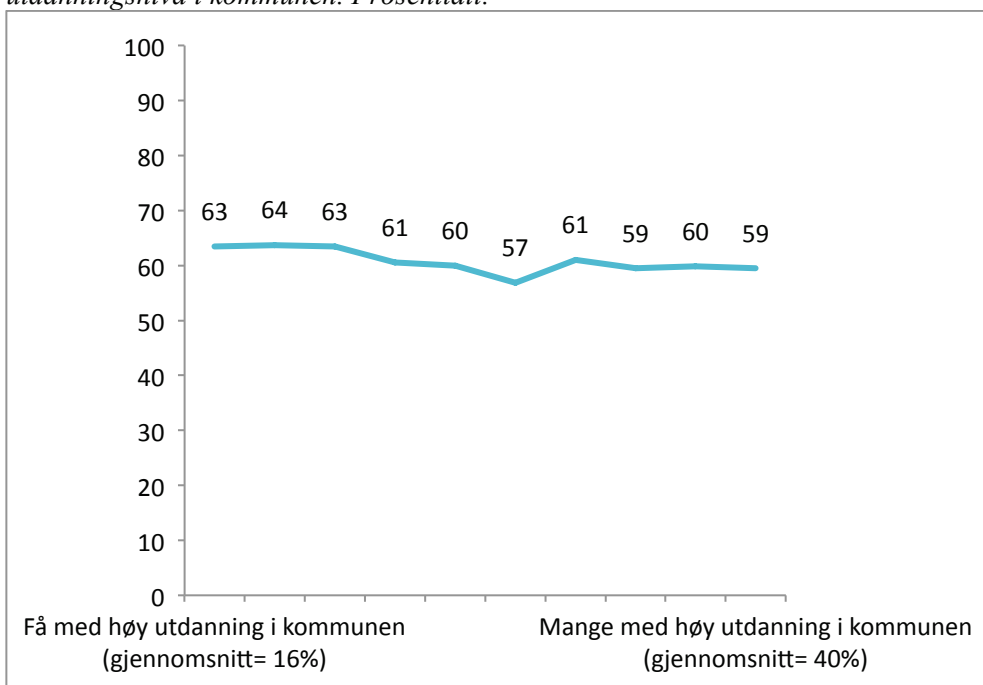
Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 og NSDs kommunedatabase

Pearsons kji kvadrat=7,59, og er ikke signifikant på 0,05 nivå.

Når det gjelder sammenhengen mellom arbeidsledighetsnivået i kommunene og aktivt medlemskap finner vi her små forskjeller mellom kommunene. Det er noen flere aktive medlemmer i de kommunene med lavest arbeidsledighet, men ser vi figuren under ett er det altså få forskjeller. Sammenhengen er heller ikke statistisk signifikant og vi kan dermed slå fast at arbeidsledighetsnivået i kommunen i liten grad ser ut til å påvirke deltakelsesmønsteret i frivillige organisasjoner.

Utdanning

Figur 7: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 og NSDs kommunedatabase.

Pearsons kjiqvadrat=20.85, og er signifikant på 0,05 nivå.

Figur 7 viser kanskje noe overraskende at jo høyere utdanningsnivået i kommunen er, dess færre er det som er aktive medlemmer innen minst én organisasjon. Dette kan virke overraskende, fordi som nevnt er det ofte slik at individer med høyere utdanning i større grad deltar enn de med lavere utdanning. Når vi så henter inn utdanningsdata som er aggregert opp på kommunenivå, så tyder tallene altså på at denne sammenhengen ikke er så direkte som en skulle tro. En mulig innvending vil være at sammenhengen må sees i lys av antall

innbyggere i kommunen. Hvis det for eksempel er slik at de med høyere utdanning i større grad bor i folkerike kommuner, kan det være tilfelle at det er dette som er den egentlige årsaken til at vi finner en negativ sammenheng mellom aktivt medlemskap og andelen med høy utdanning i kommunen. I Tabell 4 tyder på sammenhengen mellom utdanningsnivå i kommunen og kommunestørrelse bør undersøkes nærmere:

Tabell 4 : Aktivt medlemskap og utdanningsnivå etter kommunestørrelse. Gjennomsnittlige prosenttall.

	Under 5000	5 000 – 20.000	20 000 – 110.000	110 000 eller fl.
Prosentandel med høy utdanning	18	20	25	35
Prosentandel aktive medlemmer	64	63	58	59

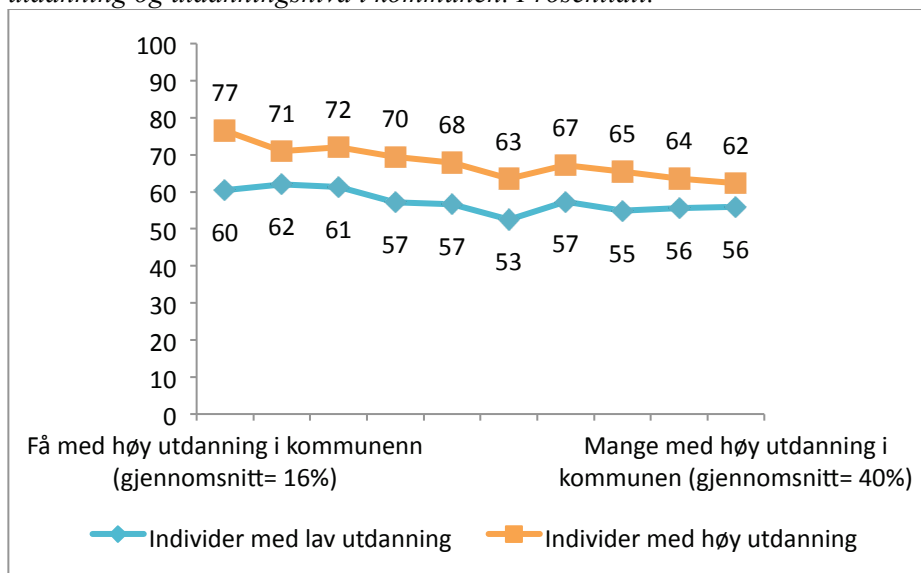
Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015. NSDs Kommunedatabase.

Som tabellen viser, øker utdanningsnivået i kommunen i takt med folketallet. Tilsvarende ser vi at andelen som er aktive medlemmer i kommunen går ned etter hvert som antall innbyggere øker i kommunen.¹¹ Vi kan altså her ha å gjøre med det som i samfunnsvitenskapen kalles en spuriøs effekt (Ringdal 2000). Det er en tilsynelatende årsakssammenheng mellom utdanningsnivå og aktivt medlemskap som kan skyldes innbyggertallet, og ikke nødvendigvis utdanningsnivået som sådan.

Det kan altså tenkes at vi her har å gjøre med noen sammensetningseffekter. Effekten av det å ha høy utdanning kan tenkes å spille seg ut annerledes i en kontekst hvor mange flere andre også har høyere utdanning. For eksempel vil en med høy utdanning bosatt i en storby med høyt utdanningsnivå kunne forhindres i å delta grunnet en mer konkurranseutsatt jobbsituasjon og dermed høyere krav til fleksibilitet og forpliktelse. Med andre ord, hvordan de med høy utdanning prioriterer tiden sin, kan avhenge av kontekst. I Figur 8 under ser vi at dette kan være tilfelle:

11. Ser vi på sammenhengene mellom utdanningsnivå og antall innbyggere som bor i kommunene, finner vi sterke sammenhenger. Der innbyggertallet er høyt er også utdanningsnivået som regel høyt. En parvis korrelasjonsanalyse mellom utdanningsnivå i kommunen og befolkningstørrelse gir en korrelasjonskoeffisienten er på 0,813. Dette er å betrakte som en svært sterk sammenheng.

Figur 8: Andel som sier de er aktiv medlem i minst én organisasjon, etter utdanning og utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015. NSDs Kommunedatabase.

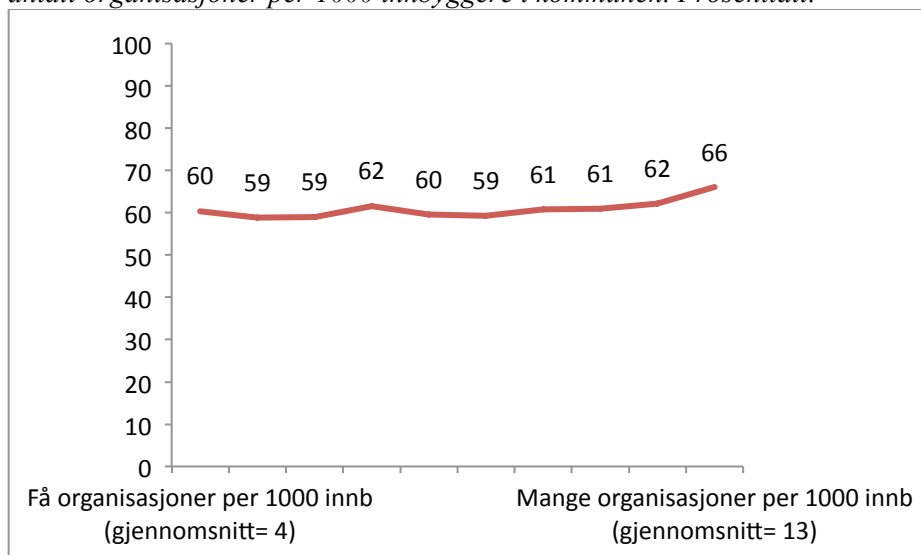
Individer med lav utdanning: Pearsons kjiqvadrat=23,80 og er signifikant på 0,05 nivå. Individer med høy utdanning Pearsons kjiqvadrat=32,08 og er signifikant på 0,05 nivå.

Figur 8 viser hvor stor andel av de med høy og lav utdanning som sier de er aktive medlemmer innen de ulike kommunene, etter gjennomsnittlig utdanningsnivå i kommunen. Her ser vi at differansen mellom de høyt og lavt utdannede er høyest i de kommuner hvor det er få med høy utdanning. I kommuner som har lavest utdanningsnivå deltar 77 prosent av de med høy utdanning, mens de med lav utdanning har en deltakelsesprosent på 60 prosent. Dette gir en differanse på 17 prosentpoeng. Deretter ser vi at etter hvert som utdanningsnivået i kommunene øker, så synker deltakelsesprosenten til de med høy utdanning betraktelig. I kommunene med høyest utdanningsnivå deltar 62 prosent av de med høy utdanning. Det er 15 prosentpoeng lavere sammenliknet med deltakelsen i kommuner med lavt utdanningsnivå. Her er også differansen mellom individene med høy og lav utdanning vesentlig lavere (6 prosentpoeng).

Organisasjonstetthet/Antall organisasjoner

Vi går nå videre til å se betydningen for aktivt medlemskap av organisasjonstilbudet i kommunene, altså hvor mange organisasjoner det er i en gitt kommune:

Figur 9: Andel som sier de er aktive medlemmer i minst én organisasjon etter antall organisasjoner per 1000 innbyggere i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 og Brønnøysundregisteret.

Pearsons kjiikvadrat = 20,10 og er statistisk signifikant på 0,05-nivå.

Figur 9 viser at sett under ett, så øker andelen aktive medlemmer i takt med antallet organisasjoner i kommunen. Der hvor det er færrest organisasjoner oppgir 60 prosent at de er aktive medlemmer, mens 66 prosent oppgir at de er aktive i de kommunene med flest organisasjoner. Selv om vi altså ser at linjen svinger noe, og at andre faktorer kan moderere effekten av organisasjonstilbudet, så virker en naturlig forklaring på den overordnede sammenhengen å være at et rikere organisasjonstilbud betyr at flere finner en organisasjon som appellerer til deres interesser. Sammenhengen er statistisk signifikant, og kan dermed regnes som representativ for sammenhengen mellom organisasjonstilbud og aktivitetsnivå i befolkningen for øvrig.

I neste del ser vi nærmere på om effekten av kommunale kjennetegn varierer mellom ulike organisasjonstyper, fremdeles ved hjelp av bivariate analyser.

Betydningen av kommunale kjennetegn for ulike organisasjonstyper

I kapittelets første del har vi sett på betydningen av kommunale kjennetegn for aktivt medlemskap generelt. Vi går nå videre til å undersøke om effekten av kommunale kjennetegn er betinget av hvilken organisasjonstype det er snakk om. Kan det for eksempel tenkes at idrettsorganisasjoner er mer avhengige av kommunens økonomi målt i frie inntekter enn politiske partier, fordi idrettsorganisasjoner trenger haller og anlegg, mens partimedlemmene kan møtes nær sagt hvor som helst? Og er det mulig at aktivt fagforeningsmedlemskap ikke er påvirket av pendling, fordi en gjerne utøver medlemskapet på arbeidssstedet? I det følgende vil vi altså undersøke om de åtte organisasjonskategoriene vi introduserte innledningsvis påvirkes likt eller ulikt av kommunale kjennetegn. For å unngå for mye repetisjon, vil vi begrense oss til å sammenfatte de viktigste tendensene.

Kommunestørrelse/antall innbyggere

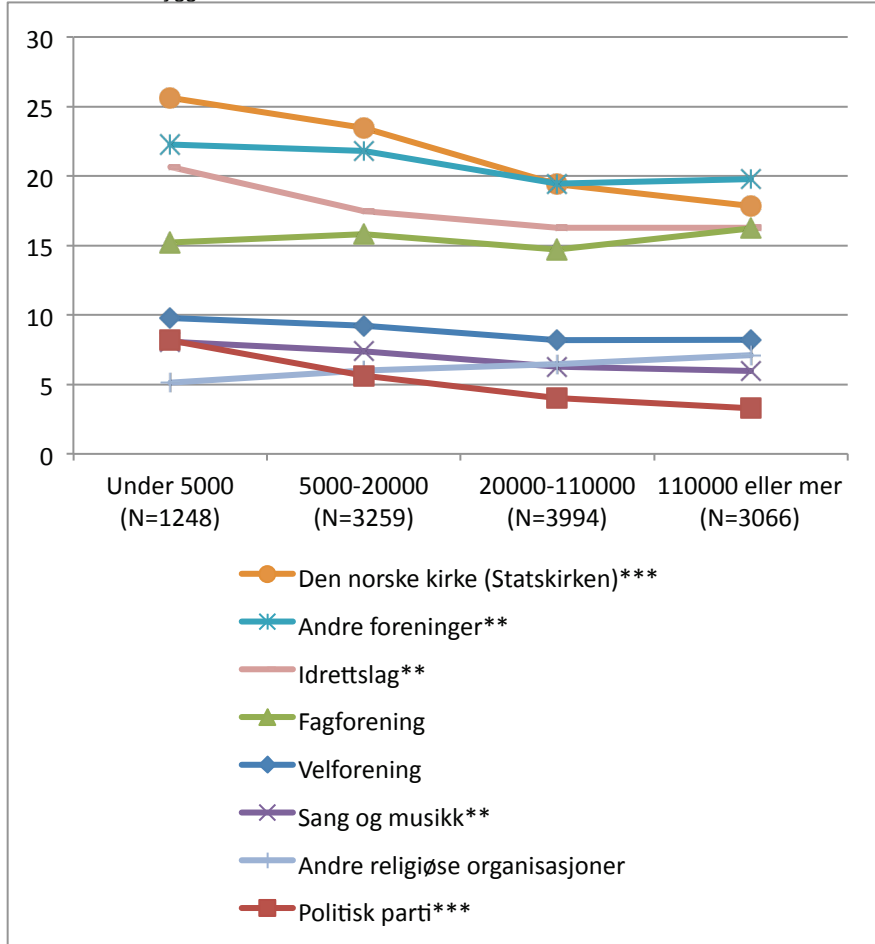
Vi starter denne delen, som den forrige, med å se på kommunestørrelse, målt i antall innbyggere.

Figur 10 viser fordelingen av aktive medlemmer innenfor de ulike organisasjonstypene etter kommunestørrelse.¹²

12. Det er viktig å merke seg at den vertikale akse, som måler hvor mange prosent som er aktive medlemmer, her varierer mellom 0 og 30 prosent. Når vi gikk gjennom aktivt medlemskap generelt ovenfor, varierte akse mellom 0 og 100 prosent. Vi gjør dette for at det skal være lettere å identifisere de ulike organisasjonstypene.

Figur 10: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter kommunestørrelse. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kjøkvadrat.

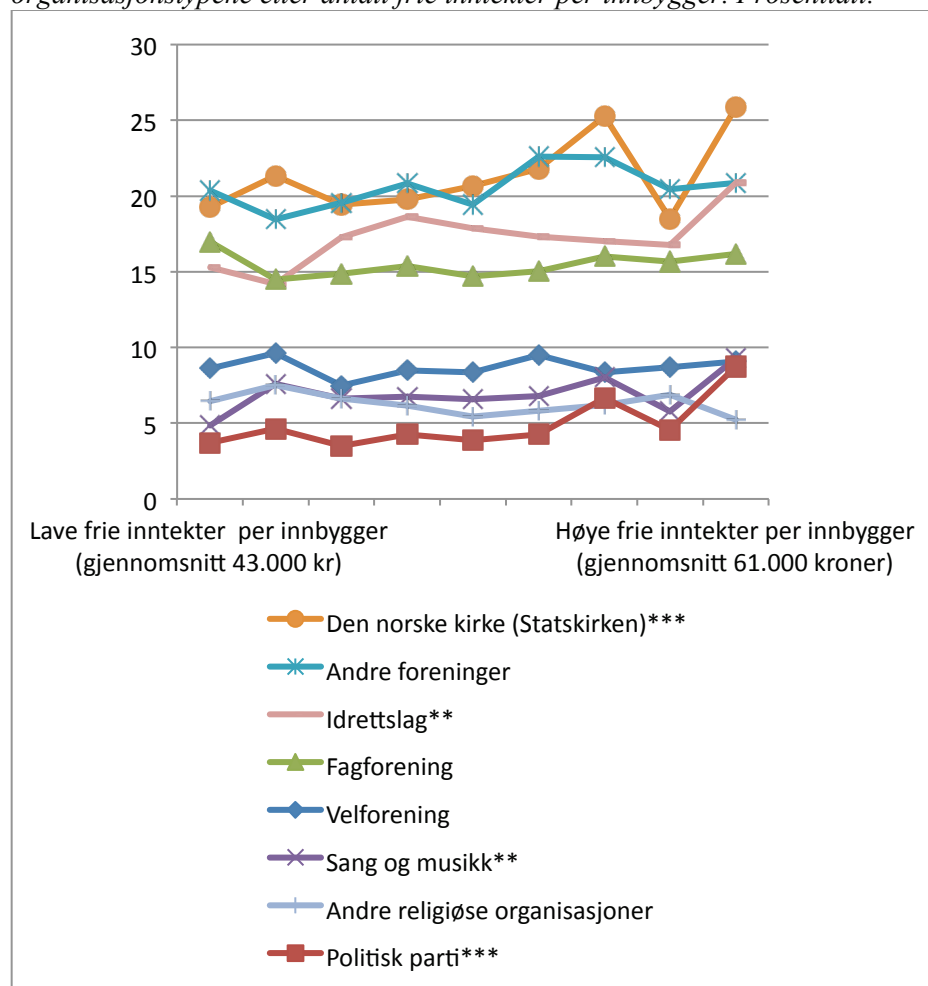
Figur 10 viser at det totalt sett er en negativ sammenheng mellom alle foreningstyper og kommunestørrelse unntatt fagforeninger og 'Andre religiøse organisasjoner'. Med unntak av de to sistnevnte foreningstypene samsvarer dette godt med den generelle sammenhengen mellom kommunestørrelse og aktivt medlemskap. Hva gjelder fagforeninger tyder sammenhengen i figuren på at aktivt medlemskap er knyttet til arbeidsstedet heller enn kommunen, slik at det ikke er noen logisk grunn til å anta at kommunestørrelse har noe å si for fagforeningsaktivitet. Med andre ord er det grunn til å tro at forutsetningene for å være aktivt medlem i en fagforening er like gode i store som i små

kommuner. At flere er aktive i andre religiøse- og livssynsorganisasjoner i større kommuner, synes rimelig i og med at både det etniske mangfoldet og livssynsmangfoldet kan ventes å være større i mer folkerike kommuner. Medlemsgrunnlaget for slike organisasjonstyper er altså bedre i større kommuner. Med unntak av velforeninger, fagforeninger og andre religiøse samfunn, er det her snakk om signifikante sammenhenger.

Økonomi/Frie inntekter

I Figur 11 ser vi på hvordan aktivt medlemskap i de ulike organisasjonstypene fordeler seg etter frie inntekter per innbygger i kommunene:

Figur 11: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall frie inntekter per innbygger. Prosenttall.

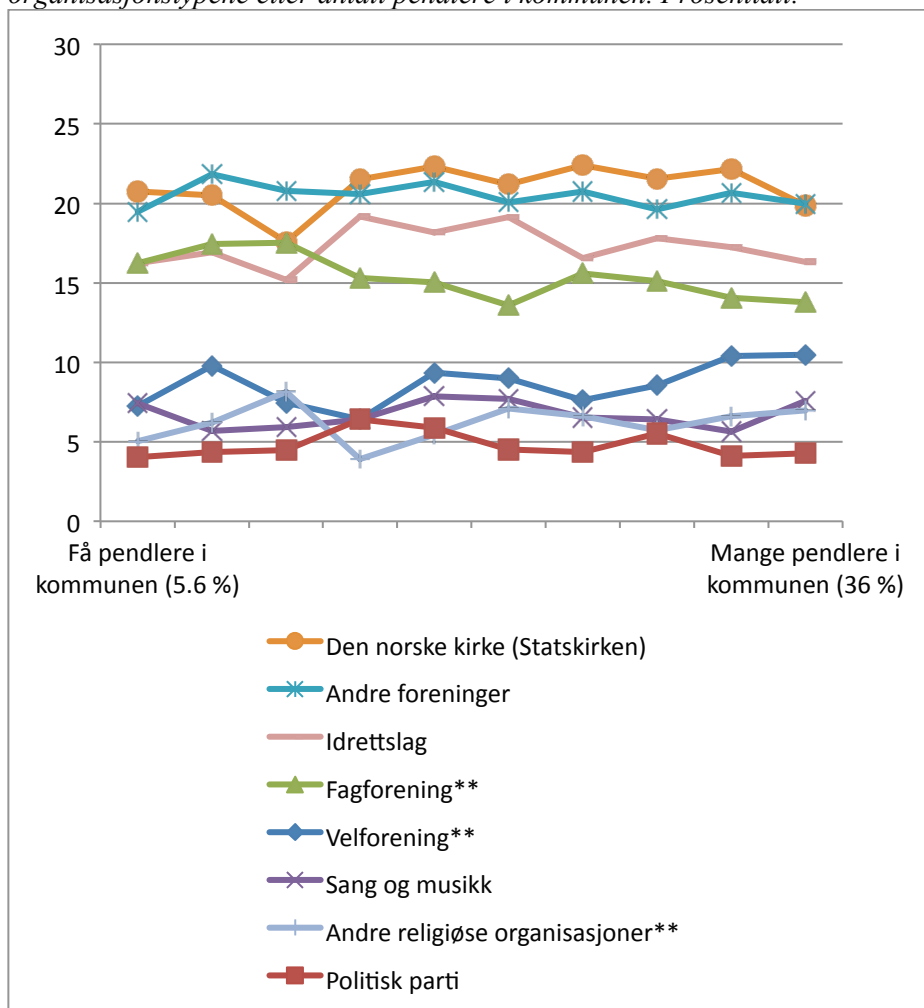
Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kjøkvadrat.

Som vi så i Figur 4, var det flest aktive medlemmer i kommuner med mange frie inntekter per innbygger. Figur 11 viser at dette er særlig gjeldende for statskirken, idrettslag, sang- og musikkforeninger og politiske partier. Her finner vi signifikante sammenhenger som er positive. Det vil si at i kommuner med mange frie inntekter per innbygger, er det høyere deltakelse. For de andre organisasjonstypene er det en mer jevn fordeling av aktivitetsnivået etter kommunenes økonomi.

Antall pendlere

Figur 12: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall pendlere i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

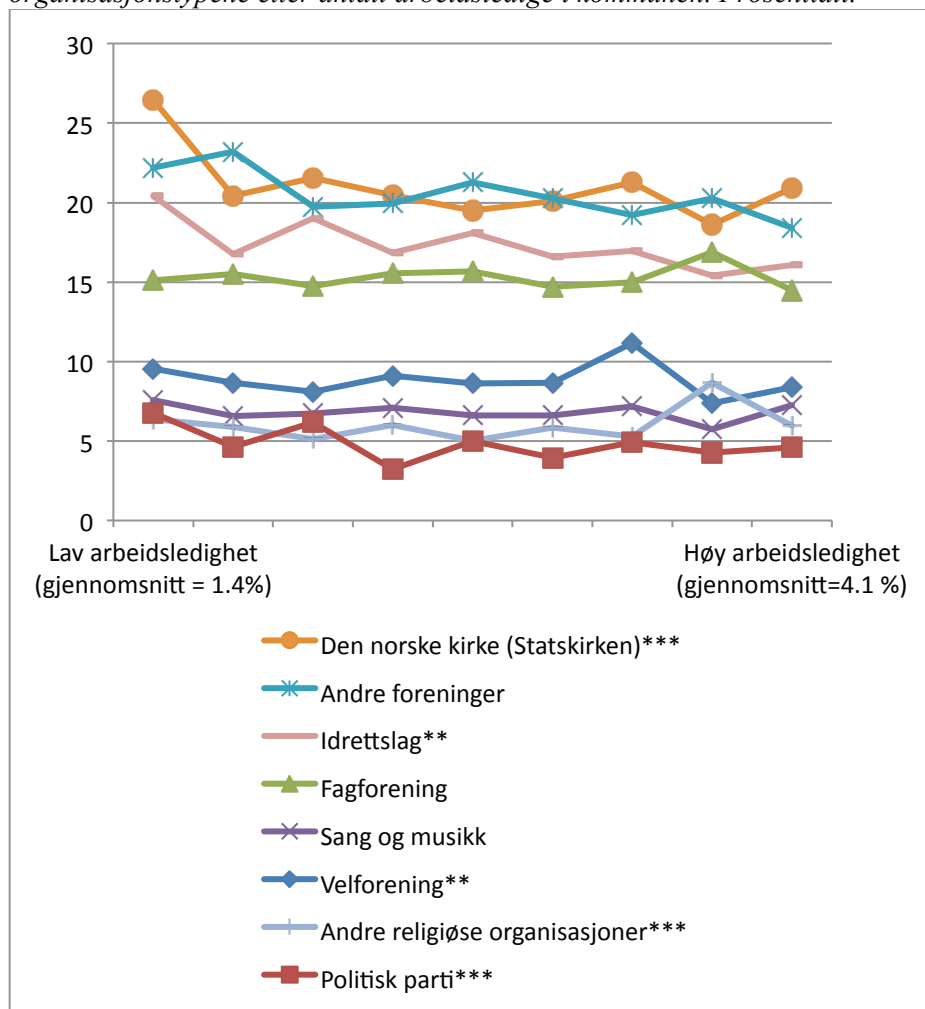
*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kjøkvadrat

Den generelle tendensen i Figur 12 bærer preg av at det ikke er noen entydige sammenhenger mellom pendling og deltakelse innen i de ulike organisasjonstypene. Retningen svinger litt fra, og det er kun for fagforeninger, velforeninger og andre religiøse organisasjoner vi finner en signifikant sammenheng mellom deltakelse og andelen pendlere. For de to sistnevnte er det snakk om en positiv sammenheng, altså at et høyere pendlingsnivå i kommunen til-

sier flere aktive medlemmer innen disse organisasjonstypene. For fagforeninger er det derimot et motsatt fortegn – det er flere aktive fagforeningsmedlemmer i kommuner med lav andel pendlere.

Arbeidsledighet

Figur 13: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall arbeidsledige i kommunen. Prosenttall.

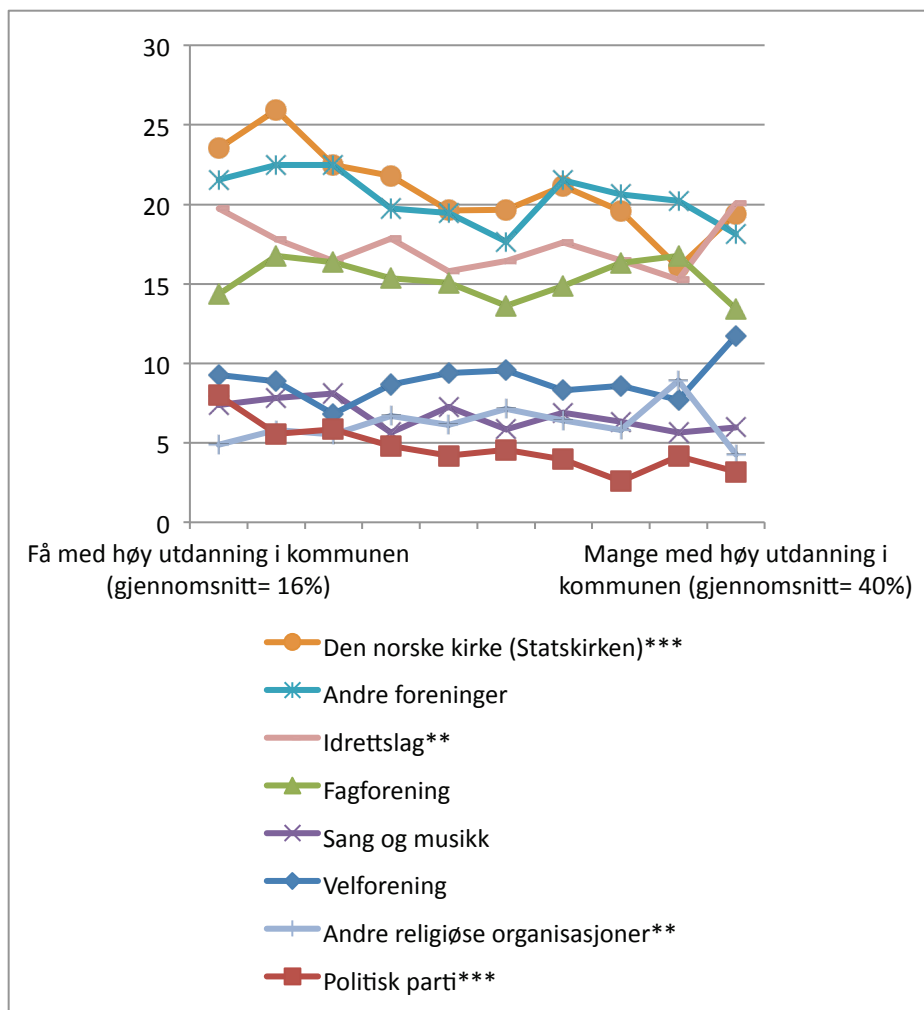
Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kji kvadrat

Figur 13 viser stort sett negative sammenhenger mellom deltakelse og arbeidsledighet: jo høyere arbeidsledighet i kommunen, dess mindre aktivt medlemskap. Dette styrker vår teori om at arbeidsledighet virker passiviserende. Vi ser av figuren at arbeidsledighet har særlig betydning for aktivt medlemskap i Den norske kirke, idrettslag og partier. Dette er også de organisasjonene hvor sammenhengene er signifikante og positive. Andre religiøse organisasjoner har derimot flere aktive medlemmer i kommuner med høy arbeidsledighet, og også denne sammenhengen er signifikant. Tendensen for denne organisasjonstypen går dermed i motsatt retning av de andre organisasjonstypene.

Utdanning

Figur 14: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter utdanningsnivå i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kjøkvadrat.

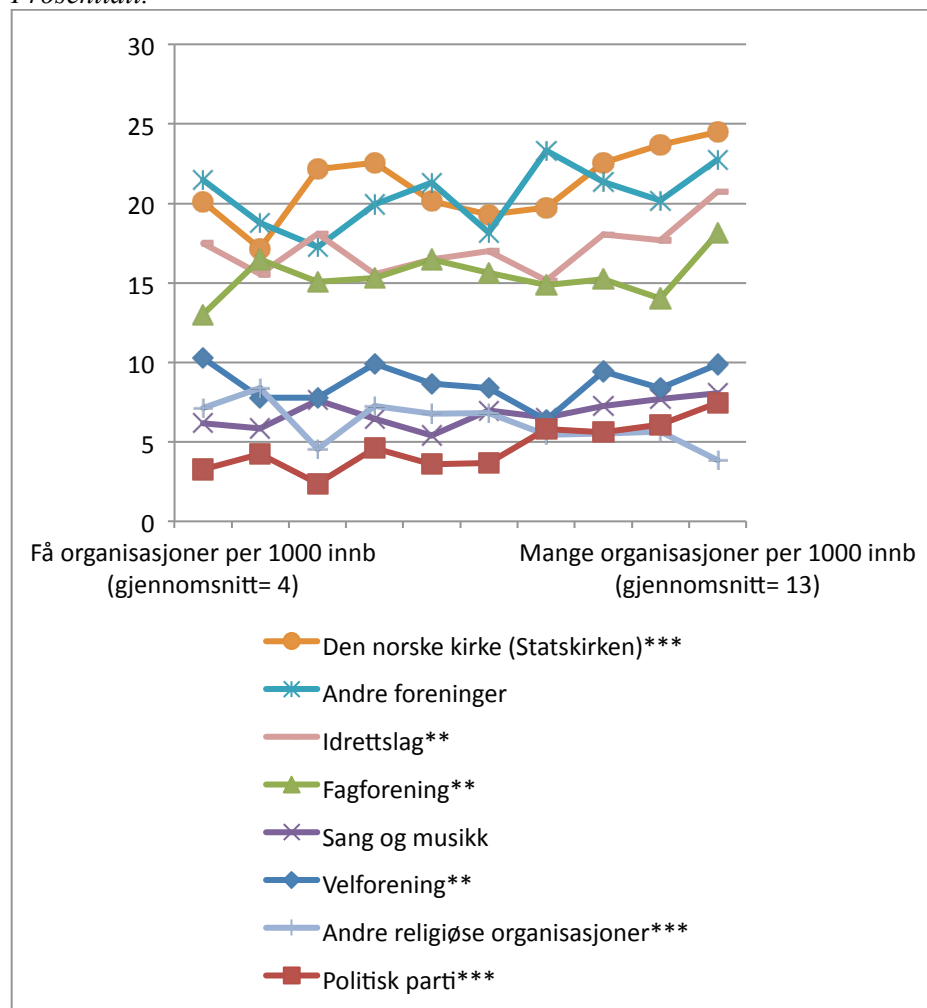
Som det går fram av figuren er det signifikante utslag for politiske partier, Den norske kirke, andre religiøse organisasjoner og idrettslag. Sammenheng-
en mellom kommunens gjennomsnittlige utdanningsnivå og aktivt medlem-
skap er særlig tydelig når det gjelder politiske partier og statskirken: det er
flere som sier de er aktive medlemmer innen disse to organisasjonstypene i

kommuner hvor det er få med høy utdanning. Når det kommer til andre religiøse organisasjoner og idrettslag ser vi derimot andre mønstre. Særlig for idrettslagene er det snakk om en mer kurvelineær sammenheng. Det vil si at det er i kommunene som befinner seg i ytterpunktene – med et særlig lavt eller særlig høyt utdanningsnivå – at det er flere som er aktive medlemmer. Kommunene som befinner seg midt på skalaen har derimot færre som sier de er aktive medlemmer.

Organisasjonstetthet

Til slutt i denne delen ser vi på forholdet mellom aktivt medlemskap i de åtte ulike organisasjonstypene etter hvor mange organisasjoner det i snitt er i kommunene.

Figur 15: Andel som sier de er aktive medlemmer innen de ulike organisasjonstypene etter antall organisasjoner per innbyggere i kommunen. Prosenttall.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

*** $p > 0,001$ ** $p > 0,05$, se appendiks A for detaljert rapportering av kjøkvadrat.

Som figuren viser, er det nokså entydig at aktivt medlemskap øker der organisasjonstilbudet også er størst. For mange, men ikke alle, organisasjonstypene er det slik at de har en større andel aktive medlemmer i kommuner hvor det også er flere organisasjoner per innbygger. Unntaket er andre religiøse organisasjoner, hvor sammenhengen går i motsatt retning. For sang og musikkforeninger og andre foreninger er det ikke noen bestemt retning på sammenhengen.

Oppsummering av bivariate analyser: Betydningen av kommunale kjennetegn for aktivt medlemskap

Gjennomgangen så langt har vist at det kan se ut til at generelt aktivt medlemskap varierer med ulike kommunale kjennetegn. Når vi så på aktivt medlemskap generelt, altså uavhengig av organisasjonstype, fant vi at det var flest aktive medlemmer i kommuner med:

- få innbyggere
- mange frie inntekter
- lavt utdanningsnivå
- mange organisasjoner

Når vi bryter ned det generelle målet for aktivt medlemskap og ser på de ulike organisasjonstypene, finner vi mye av det samme som vi fant for det aggregerte målet. Det er likevel noen organisasjonstyper som skiller seg ut. Først og fremst er det de andre religiøse organisasjonene som skiller seg ut ved å ha motsatt fortegn sammenliknet med de andre organisasjonene. Disse står sterkest i kommuner med mange innbyggere, mange pendlere, høy arbeidsledighet samt høyt utdanningsnivå, men få organisasjoner per innbygger. Dette henger trolig sammen med at det er et større etnisk og religiøst mangfold i de store byene sammenliknet med resten av landet. En enkel analyse av sammenhengen mellom aktivt medlemskap i andre religiøse organisasjoner og antallet innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i kommunen gir en positiv og signifikant sammenheng (resultat ikke vist her). Det vil si at i kommuner med høy innvandrerbefolkning, vil aktivitetsnivået innen denne typen organisasjoner være høyere.

I sum peker de foreløpige analysene på at noe av variasjonen knyttet til aktivt medlemskap kan skyldes trekk ved kommunene. Likevel hersker det en del usikkerhet ved analysene ettersom flere av sammenhengene kan overlappe hverandre, som diskusjonen ovenfor om utdanningsnivå og kommunestørrelse viste. I tillegg må vi undersøke hvorvidt individegenskaper kan spille en avgjørende rolle og om de til og med 'utkonkurrerer' de kontekstuelle forklaringene. Det neste steget i analysen blir derfor å undersøke nettopp dette: hvilke kommunale kjennetegn, om noen, bidrar til å forklare variasjoner i aktivt medlemskap generelt – og innen de ulike organisasjonstypene spesielt – når vi kontrollerer for effekter av individvariablene?

Samlet analyse

I den samlede analysen gjør vi to grep for å teste hvilken betydning egenskaper ved kommunen har for hvorvidt en er aktiv medlem i en organisasjon eller ikke. For det første gjennomfører vi en såkalt flernivå-analyse. Dette innebærer at vi undersøker om kommunetilhørighet har noen betydning for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke. For det andre gjennomfører vi en samlet analyse (såkalt multivariat analyse), der vi kombinerer alle variablene, både individuelle egenskaper og trekk ved kommunene, i en enkelt modell. Gjennom en samlet analyse kan vi blant annet kontrollere for effekten av de ulike kjennetegnene ved kommunen (variabler) opp mot hverandre. Som vi har vært inne på kan det være mulig at størrelsen på kommunen betyr mer enn for eksempel hvor mange som har høy utdanning i kommunen.

Det første steget i en flernivåanalyse der kommunene er en såkalt nivå-2-enhet, er å analysere i hvilken grad tilhørighet til kommunene i seg selv har noen betydning for variasjonen i individuell atferd. I vårt tilfelle lurer vi altså på om hvilken kommune respondentene bor i, har noe å si for hvorvidt en er aktiv medlem eller ikke. Dette gjør vi ved å analysere en såkalt 'tom modell' der variasjonen i aktivt medlemskap blir testet opp mot kommunetilhørighet, og bare det. Det neste steget i vår analyse er å hente inn ulike forklaringsvariabler. Dersom den tomme modellen viser at kommunetilhørighet har en (signifikant) betydning inkluderer vi både individ- og kommunevariabler. Dersom den tomme modellen slår fast at kommunetilhørighet ikke har noen betydning, kan vi slå fast at trekk ved kommunene i liten grad forklarer variasjoner i deltakelsesmønsteret og at det primært er trekk ved individene som er avgjørende. I disse tilfellene vil vi bare inkludere individvariabler.

I Tabell 5 under viser vi resultatene fra de «tomme» modellene. Vi tar her med analyser for de ulike organisasjonstypene og for alle organisasjonstypene samlet(aktivt medlemskap-generelt)

Tabell 5: Flernivåanalyse med logistisk regresjon, aktivt medlemskap generelt samt åtte ulike organisasjonstyper. Tomme modeller.

	Aktivt medlemskap generelt	Velforening	Idrettslag	Parti	Fagforening	Sang og musikk	Andre foreninger	Statskirken	Andre religiøse organisasjoner
Konstant	0.43***	-2.4	-1.6	-2.9	-1.7	-2.6	-1.3	-1.3	-2.8
LR-test	0.0	10.7***	4.2**	8.1**	1.1	0.8	1.9	28.0***	18.6***
ICC	0.0	2.6	0.7	2.9	0.2	0.5	0.5	1.4	3.0

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

N= 11567, Grupper (kommuner= 423), Observasjon per gruppe: min=1, Snitt =27,3, maks =1445, ICC= intraklassekorrelasjonskoeffisient. **=signifikant på $p>0,05$ ***= signifikansnivå på $p>0,01$.

Vi skal rette særskilt oppmerksomhet mot den såkalte intraklassekorrelasjonskoeffisienten (ICC), som sier noe om hvor mange prosent av variasjonen i aktivt medlemskap som kan tilskrives kommunetilhørighet (hvilken kommune en bor i) alene. Hvis vi starter med å se på generelt aktivt medlemskap, ser vi at verdien av ICC her lik null. *Det betyr at kommunetilhørighet i seg selv ikke har noe å si for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke.* Dette er i tråd med tidligere funn (Arnesen m.fl. 2012). Dette gjelder vel å merke for analysen av aktivt medlemskap generelt. Ser vi derimot på de enkelte organisasjonstypene, er det funn som viser at kommunetilhørighet har en viss betydning.

Tabell 5 viser at kommunetilhørighet trolig har en betydning for hvorvidt en er aktivt medlem i velforeninger, idrettslag, politiske partier, statskirken og andre religiøse organisasjoner. Dette går fram av størrelsen på ICC og signifikansen på LR-testen. Dette er også i tråd med funnene fra de bivariate analysene, hvor det var nettopp disse organisasjonene hvor en fant mest variasjon og flest signifikante resultater. For fagforeninger, sang- og musikk-foreninger samt andre foreninger finner vi ikke noen signifikant effekt av kommunetilhørighet. For de sistnevnte organisasjonstypene, og aktivt medlemskap generelt tar vi derfor ikke med kontekstvariabler når vi gjennomfører den samlede analysen, men tar bare med individvariablene.

Heller enn å presentere ustandardiserte regresjonskoeffisienter, velger vi her å rapportere retning på sammenhengene og signifikansnivå. Plusstegn indikerer at den aktuelle variabelen har en positiv påvirkning på aktiv delta-

kelse. Minustegn indikerer det motsatte, altså at den aktuelle variabelen er negativt forbundet med det å være aktivt medlem. Størrelsen på pluss- og minustegnene er en visuell indikasjon på signifikansnivået. Signifikansnivået gir oss en pekepinn på med hvor stor grad av sikkerhet vi kan si at funnene gjelder for hele befolkningen i Norge. Stor størrelse og fet skrift indikerer høy sikkerhet (signifikansnivået er lavere enn 1 prosent). Mindre og ikke uthevet skriftstørrelse viser til moderat sikkerhet om at sammenhengen kan generaliseres til å gjelde befolkningen (nivået er på mellom 1 og 5 prosent). Dersom det ikke er pluss eller minustegn i tabellen, betyr dette at sammenhengen ikke er signifikant.¹³ Vi starter først med de organisasjonstypene hvor vi faktisk fant noen signifikante resultater på kommunetilhørighet:

13. For spesielt interesserte viser vi til appendiks for detaljerte tabeller med koeffisienter og standardfeil.

Tabell 6: Resultater fra flernivåanalyse med logistisk regresjon, for velforeninger, idrettslag, partier.

		Velforening	Idrettslag	Parti
Alder		+		
Alder*alder				
Kjønn	1=kvinne		-	-
Utdanning	1= høy utdanning	+	+	+
Barn	1= har barn	+	+	
Sivilstatus	1 = singel	-		
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig	-	-	
Botid: 1-2 år	1-2 år			
Botid: 3-4 år	3-4 år	+		-
Botid: 5-14 år	5-14 år	+		
Botid: 15 år +	15 år eller mer	+	+	
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	+		
Landbakgrunn	Vestlig		-	-
	Ikke-vestlig		-	
Innbyggere (log)				-
Frie inntekter (log)				+
Pendlere ^a		+		
Arbeidsledighet				
Andel m/ høy utdanning		+		
Organisasjoner ^a				
Konstant		-		-

Tabell 7 (forts. 6): Resultater fra flernivåanalyse med logistisk regresjon, for den norske kirke og andre religiøse organisasjoner.

		Kirken	Andre rel. org
Alder		-	
Alder*alder		+	
Kjønn	1=kvinne	+	
Utdanning	1= høy utdanning	+	+
Barn	1= har barn		+
Sivilstatus	1 = singel		
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig		+
Botid: 1-2 år	1-2 år		
Botid: 3-4 år	3-4 år		
Botid: 5-14 år	5-14 år		-
Botid: 15 år +	15 år eller mer		-
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år		
Landbakgrunn	Vestlig	-	+
	Ikke-vestlig	-	+
Innbyggere (log)		-	
Frie innteker (log)		+	
Pendlere ^a			
Arbeidsledighet		-	
Andel m/ høy utdanning		-	
Organisasjoner ^a		-	
Konstant		-	

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs Kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

N= 9054, Grupper (kommuner)=412, Observasjon per gruppe: min= 1, Snitt 22 max = 1209, **+/-** =signifikansnivå p<0,01, +/- = signifikansnivå p <0,05. ^aTall per innbygger i kommunen.

Dersom vi starter med de individuelle egenskapene, viser tabellen at alder er viktig for aktivt medlemskap i velforeninger og statskirken. Vi skal komme tilbake til disse aldersforskjellene, men slår her fast at både velforeninger og Den norske kirke tiltrekker den eldre delen av befolkningen. For kjønn ser vi at menn er mer aktive i partier og idrettslag, mens kvinner er mer aktive medlemmer innen kirken. For velforeninger og andre religiøse organisasjoner finner vi ingen forskjeller mellom kvinner og menn.

For alle organisasjonstypene er det en sterk sammenheng mellom aktivt medlemskap og høyere utdanning. Det å ha barn slår positivt ut for velforeninger, idrettslag og andre organisasjoner. Sivil status spiller liten rolle, med unntak av for velforeninger, hvor det å være ugift er negativt forbundet med aktivt medlemskap. Det er altså flere gifte aktive medlemmer i velforeninger. Å være arbeidsledig øker ikke aktiviteten blant velforeninger og idrettslag, mens det for andre religiøse organisasjoner er en positiv og signifikant sammenheng. Sosial forankring i form av botid og forventet botid er særlig viktig for velforeninger. Her viser resultatene en tydelig tendens til at økt forankring fører til økt deltakelse i velforeninger. Tilsvarende ser vi at de som har bodd 15 år eller mer i en kommune i større grad er aktive medlemmer i idrettsorganisasjoner. For de andre religiøse organisasjonene finner vi derimot en motsatt sammenheng. De som ikke har bodd lenge i en kommune og som ikke forventer å bo i kommunen om 3 år, er mer aktive innenfor disse organisasjonene. Dette henger sammen med at de fleste av disse er innvandrere og med en landbakgrunn utenfor Norge. Dette går fram av variabelen som måler landbakgrunn: her ser vi at individer med landbakgrunn utenfor Norge har større sannsynlighet for å være aktive medlemmer innen for andre religiøse organisasjoner. Det motsatte er tilfelle for Den norske kirke der det å være født i Norge, ikke overraskende, har en positiv effekt for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke.

For kontekstvariablene ser vi at disse slår ut i form av signifikante funn for medlemskap i velforeninger, politiske partier og Den norske kirke. For den førstnevnte organisasjonstypen, så er det i kommuner med mange pendlere og med et høyt utdanningsnivå at vi finner flest aktive medlemmer. For politiske partier er det i små og rike kommuner det er flest aktive medlemmer. Det samme gjelder for Den norske kirke, men for denne organisasjonen er det også flere aktive medlemmer i kommuner som kjennetegnes av lav arbeidsledighet, lavt utdanningsnivå og få organisasjoner.

I Tabell 8 viser vi resultatene fra analyser med de organisasjonene hvor vi fant at kommunetilhørighet ikke spilte noen rolle. Her er det altså bare individvariabler som er inkludert i analysen:

Tabell 8: Resultater fra logistisk regresjon fagforeninger, sang- og musikkforeninger og andre organisasjoner.

		Fagforening	Sang- og musikkforening	Andre org.
Alder		+		
Alder*alder		-		+
Kjønn	1=kvinne	+	+	
Utdanning	1= høy utdanning	+	+	+
Barn	1= har barn			-
Sivilstatus	1 = singel		+	
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig	-		
Botid i kommunene	1-2 år			
	3-4 år			
	5-14 år			
	15 år eller mer			
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år			
Landbakgrunn	Vestlig			
	Ikke-vestlig			-
Konstant		-	-	-

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs Kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

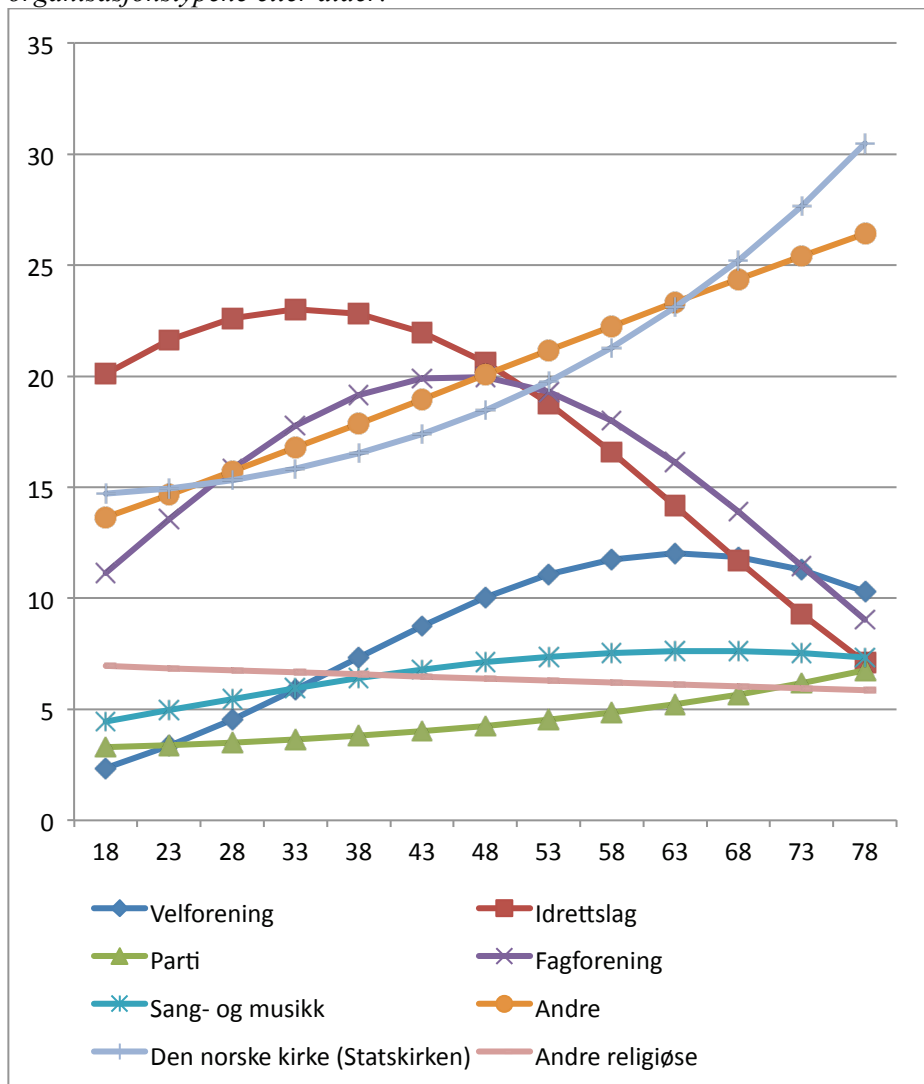
N= 9054, **+/**-=signifikansnivå $p < 0,01$, +/- = signifikansnivå $p < 0,05$.

Starter vi med alder ser vi ikke overraskende at det er innen fagforeninger det er flest aktive medlemmer i aldersgruppene som preges av at en står i arbeidslivet. Aktivt medlemskap i fagforeninger øker med alderen og når et toppunkt i 40-50 årsalderen, før aktiviteten avtar etter hvert som en nærmer seg pensjonsalderen. For sang- og musikk foreninger er det ingen signifikante forskjeller, men det er en tendens til en viss overvekt blant den eldre delen av

befolkningen. For andre organisasjoner er det flest i de eldre aldersgruppene som er aktive medlemmer.

Disse sammenhengene mellom aktivt medlemskap og alder innen de ulike organisasjonstypene kan være verdt å se litt nærmere på. I Figur 16 viser vi resultater fra noen bivariate analyser av alder og de åtte organisasjonstypene:

Figur 16: Predikerte sannsynligheter for aktivt medlemskap innen de ulike organisasjonstypene etter alder.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

Sannsynligheter beregnet ut ifra resultat fra bivariate logistiske regresjonsanalyser.

Figuren viser at deltakelsen for mange organisasjonstyper kan sees i lys av livsfase. De som er aktive medlemmer innen idretten er det gjerne i den fasen av livet hvor en typisk er småbarnsforelder. Fra slutten av 20-årene og gjennom 30-årene og ut mot første halvdel av 40-årene er en særlig aktiv innen idretten. Fagforeninger har flest aktive medlemmer i midten av 40-årene, mens statskirken og andre organisasjoner har flest aktive medlemmer blant de eldste respondentene. Det samme gjelder velforeninger, men her ser det ut til at aktiviteten avtar noe blant de aller eldste (fra 70-årene og utover). Sang- og musikkforeninger har også noe flere eldre aktive medlemmer, og det samme ser ut til å være tilfelle for partimedlemmer. For «andre religiøse organisasjoner» finner vi derimot en motsatt tendens, der det er flest blant de unge som er aktive medlemmer.

Går vi tilbake til Tabell 8, og ser på kjønn, så viser tabellen at det er noen flere kvinner som er aktive medlemmer i fagforeninger enn menn. Det samme gjelder for sang- og musikkforeninger. Forskjellene er på i underkant av 2 prosentpoeng.¹⁴

Det å ha høy utdanning teller positivt for alle organisasjonstypene, mens det å ha barn slår negativt ut for kategorien andre organisasjoner. Når det gjelder sivilstatus viser tabellen at sang- og musikkforeninger i større grad har aktive medlemmer som ikke er gift eller er registrerte partnere. Det å ikke å ha inntektsgivende arbeid er, kanskje ikke så overraskende, negativt forbundet med aktivt medlemskap i fagforeninger. Endelig ser vi at de sosiale forankringsvariablene knyttet til botid i kommunen og forventet botid ikke spiller en signifikant rolle for disse organisasjonstypene. Det samme gjelder for variabelen som måler landbakgrunn. Det er ingen nevneverdige forskjeller mellom det å være født i Norge, et annet vestlig land eller et ikke-vestlig land.

Til slutt i denne delen av rapporten skal vi se på resultatene fra de samlede analysene for aktivt medlemskap generelt. Som resultatene i Tabell 5 (tomme modeller) viste, var det *ikke* grunnlag for å gjennomføre en flernivå-regresjonsanalyse for dette samlede målet for aktivt medlemskap. I *Tabell 9* viser vi derfor resultater fra en analyse der kun individvariabler er inkludert.

14. For fagforeninger for vi en predikert sannsynlighet for å være aktivt medlem på 16,6 prosent for menn og 18,3 prosent for kvinner. For sang- og musikkforeninger finner vi predikert sannsynlighet for å være aktiv medlem på 6,4 prosent for menn og 7,9 prosent for kvinner.

Tabell 9: Resultater fra logistisk regresjon, alle organisasjonstyper sett under ett.

		Aktiv medlem i minst en organisasjonstype
Alder		
Alder*alder		+
Kjønn	1=kvinne	-
Utdanning	1= høy utdanning	+
Barn	1= har barn	+
Sivilstatus	1 = singel	
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig	-
Botid i kommune	1-2 år	
	3-4 år	
	5-14 år	
	15 år eller mer	
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	-
Landbakgrunn	Vestlig	
	Ikke-vestlig	
Konstant		

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

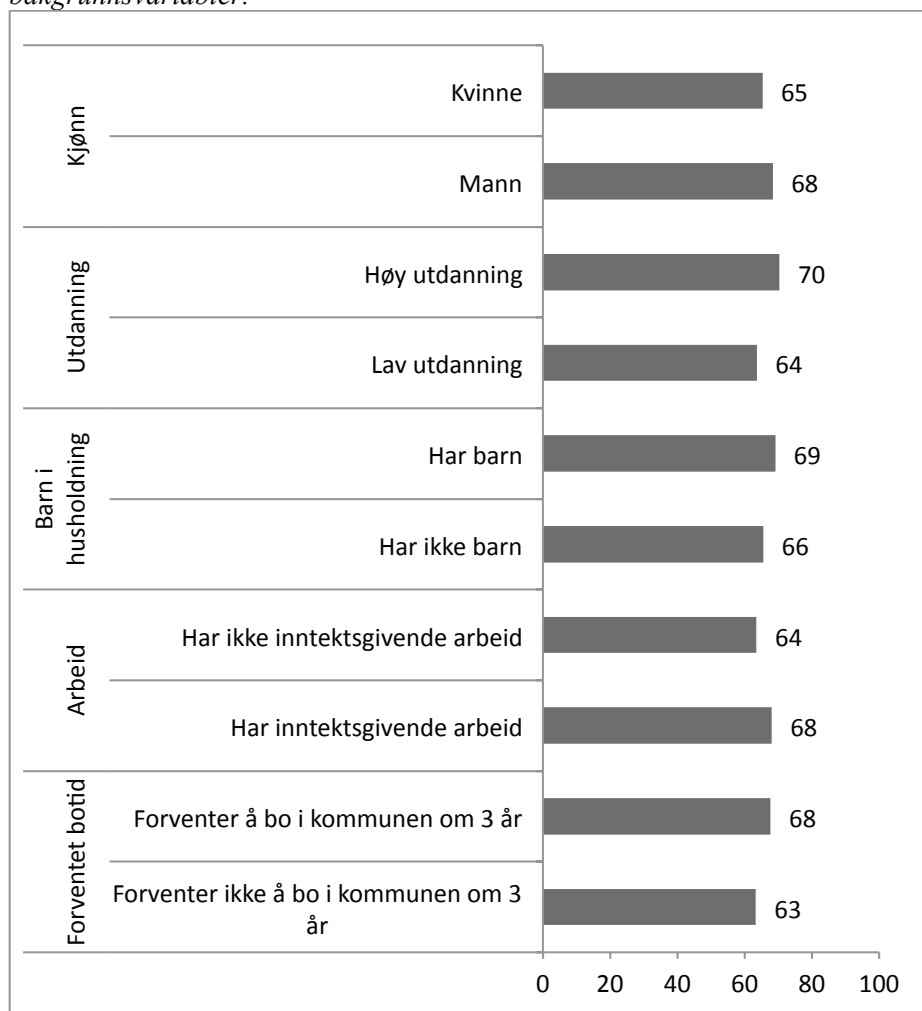
N= 9054, Grupper (kommuner)=412, Observasjon per gruppe: min= 1, Snitt 22 max = 1209,

+/-=signifikansnivå $p < 0,01$, **+/-** = signifikansnivå $p < 0,05$.

Hvis vi starter med alder, ser vi at det er en svak signifikant sammenheng for test av kurvelineær effekt av alder (i tabellen: alder*alder). At denne variabelen ikke slår særlig sterkt ut for analysen av aktivt medlemskap samlet sett, henger sammen med at alder har ulik betydning for de ulike organisasjonstypene. Også for andre individuelle variabler som kjønn, utdanning, barn i husholdningen, arbeidssituasjon og forventet botid i kommunen finner vi signifikante resultater. I Figur 17 viser vi de predikerte sannsynlighetene for disse variablene, tilsvarende som vi gjorde for alder. Resultatene viser at det er sær-

lig forskjellen mellom de med høy og de med lav utdanning som markerer seg. Her finner vi en prosentdifferanse på 6 prosentpoeng. For de andre variablene varierer forskjellene mellom 3 og 5 prosentpoeng.

Figur 17: Sannsynlighet for å være aktiv medlem etter ulike bakgrunnsvariabler (signifikante), kontrollert for effekten av andre bakgrunnsvariabler.

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015. Sannsynligheter regnet ut på grunnlag av resultater fra tabell Tabell 9.

Oppsummering av den samlede analysen

Samlet sett viste analysen av aktivt medlemskap generelt at det er individforklaringene som står sterkest.¹⁵ Her finner vi mye av de samme tendensene som for analyser av generelt frivillig arbeid (Folkestad m.fl. 2015). Det typisk aktive medlemmet er en mann med høy utdanning og barn i husholdningen, og som er i lønnet arbeid. Vedkommende er også godt forankret i nærmiljøet i den forstand at han forventes å bo i kommunen over tid.

Kommunetilhørighetens manglende forklaringskraft ser også ut til å være gjeldene for organisasjonstyper som fagforeninger, sang- og musikkforeninger og andre organisasjoner.

Det er likevel noen organisasjonstyper hvor vi finner at det er mulig at konteksten kan forklare noe av variasjonen i deltakelsen. Dette gjelder for velforeninger, idrettslag, partier, Den norske kirke og andre religiøse organisasjoner. For idrettslag og andre religiøse organisasjoner har vi identifisert at kommunetilhørighet har en liten effekt. Her var likevel ingen av de kommunevarene vi har med signifikante. Dette betyr at vi enten ikke har funnet de variablene som kan være avgjørende, eller at de individvariablene vi har inkludert i stor grad tar vekk den lille effekten av kommunetilhørighet som var der i utgangspunktet. For velforeninger så vi at de har flere aktive medlemmer i kommuner med høy andel pendlere og hvor utdanningsnivået er høyt. For partier finner vi at de står sterkere (har flere som sier de er aktive medlemmer) i små kommuner med mange frie inntekter per innbygger. Det samme er tilfelle for Den norske kirke, men for kirken er det også slik at kommuner med høy arbeidsledighet, få høyt utdannede og få organisasjoner har flere aktive medlemmer.

15. Vi har i tillegg undersøkt for mulige samspillseffekter mellom ulike individvariabler og kommunevariabler. Det gav ingen signifikante resultater, og resultatene er derfor ikke rapportert i denne rapporten.

Konklusjon

Vi vil avslutningsvis si noen oppsummerende ord om hvilket potensiale for deltakelse som finnes i Norge i dag, i lys av både rapportene av Folkestad m.fl. (2015) og Wollebæk m.fl. (2015) og vår egen analyse av kommunale kjennetegnets betydning.

Folkestad m.fl. (2015) og Wollebæk m.fl. (2015) fant interessante forskjeller mellom grupper i deltakelsesnivå, men på individnivå og på grunnlag av faktorer som utdanning, inntekt, sosiale nettverk osv. Med grunnlag i nye data som gir oss mer informasjon om kommunale kjennetegn har vi i denne rapporten studert betydningen av kommunekontekst for aktivt organisasjonsmedlemskap.

Hva kjennetegner de aktive medlemmene og deres kommune?

Resultatene fra våre analyser viser at det typiske aktive medlemmet, uavhengig av organisasjonstype, er en godt voksen mann som har høy utdanning. Han har barn i husholdningen og arbeid. I tillegg forventer han at han kommer til å bo i sin kommune om tre år (se Tabell 9).

Også når vi bryter analysene ned til å gjelde de enkelte organisasjonstyper finner vi mange av de samme trekkene. Framfor alt er det særlig de med høy utdanning som er mer aktive medlemmer. Dette er et funn som gjelder for samtlige organisasjonstyper i våre analyser. Et annet funn som går igjen hos mange organisasjonstyper, men ikke alle, er at eldre eller middelaldrene (40-50 år) er mer aktive medlemmer. Dette gjelder for organisasjonstypene velforeninger, fagforeninger, Den norske kirke og andre foreninger (se Figur 16).

Når det gjelder de andre individuelle kjennetegnene var sammenhengene mer varierende. For eksempel fant vi at menn er mer aktive innen idrettslag og partier, mens kvinner var mer aktive medlemmer innen fagforeninger, Den norske kirke, og sang- og musikkforeninger. De med barn i husholdningen var mer aktive medlemmer innen velforeninger, idrettslag og andre religiøse organisasjoner, mens dette ikke var tilfellet for de som er aktive medlemmer i andre foreninger. Hvorvidt en har arbeid eller ikke er av betydning for velforeninger, idrettslag, fagforeninger og andre religiøse organisasjoner. Her så vi at det for sistnevnte organisasjonstype var de uten arbeid som var mest ak-

tive medlemmer, mens det motsatte var tilfelle for de tre andre organisasjonstypene (se Tabell 6-8).

Hvilket land en er født i, hvor lenge en har bodd i en kommune og om en forventer å bo i en kommune, er også egenskaper som slår ulikt ut for de ulike organisasjonstypene. Særlig de to sistnevnte egenskapene sier noe om individenes forankring til nærmiljøet. Det er da ikke særlig overraskende at en organisasjonstype som velforeninger, som konsentrerer sitt engasjement til nettopp nærmiljøet, tiltrekker seg folk som har bodd lenge i en kommune og som forventer å fortsette å bo der. Også i idrettslag finner vi at det er flere aktive medlemmer blant de som har bodd lenge i kommunen. Dette er ikke tilfelle for partier og andre religiøse organisasjoner - her er det de med kort botid som er mest aktive. For landbakgrunn er det særlig andre religiøse organisasjoner som skiller seg ut ved at det her er flest aktive medlemmer blant de som ikke er født i Norge. Dette står i kontrast til idrettslag, partier og Den norske kirke, hvor de som er født i Norge i større grad er aktive medlemmer innen disse organisasjonstypene (se Tabell 6-8).

Våre analyser viser at kontekstfaktorene betyr lite eller ingenting for generelt aktivt medlemskap (se Tabell 5). Kommunetilhørighet i seg selv har altså ikke noe å si for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke. De første spadestikkene i datamaterialet (dvs. de såkalte bivariate analysene) viste tilsynelatende at trekk ved kommunene påvirker nivået av aktivt medlemskap. Men den samlede analysen, hvor også betydningen av individuelle egenskaper ble vurdert, viste altså at trekk ved kommunene har lite å si for aktivt medlemskap.

Det var likevel noen unntak for de enkelte organisasjonstypene. Velforeninger ser ut til å ha flere aktive medlemmer i kommuner som kjennetegnes av mange pendlere og et høyt utdanningsnivå. For partier er det særlig i små og rike kommuner en finner flere aktive medlemmer. Det samme er tilfelle for Den norske kirke. Her finner vi i tillegg at det i kommuner med lav arbeidsledighet, lavt utdanningsnivå og få organisasjoner er flere aktive medlemmer innen Den norske kirke (se Tabell 6 og 7).

Hvorfor er det slik?

Årsakene til at individer gjør frivillig innsats og er aktive medlemmer i ulike lag og organisasjoner er sammensatte. En del av forklaringsgrunnlaget hører til det vi kan kalle for livsfase-forklaringer og motivasjonene som følger deretter. En går for eksempel inn i organisasjonslivet fordi en har barn som deltar aktivt, mens noen går ut av organisasjonslivet når barna slutter med aktiviteter innen lag og organisasjoner. Andre forklaringer handler om ressurser: deltakelse forutsetter ressurser som mennesker besitter i varierende grad, som materielle (tid, penger), kognitive (kunnskap, formuleringsevne) og sosiale res-

surser (nettverk, prestisje, tillit). Felles for disse forklaringstypene som går på ressurser og motivasjon er at vi finner støtte for begge disse i våre analyser.

Det samme kan i mindre grad sies om forklaringer knyttet til kommunene (konteksten) individene bor i. Hvor du bor ser ikke ut til å ha særlig stor betydning for hvorvidt du er aktiv medlem i en organisasjon eller ikke (se over for noen unntak). Hvorfor spiller konteksten så liten rolle? En grunn kan være at organisasjonsdeltakelse først og fremst er en individuell aktivitet. Det er det enkelte individ som med sin bakgrunn og motivasjon som engasjerer seg, enten på eget initiativ eller på forespørsel av organisasjonene eller andre i sitt nettverk/bekjentskaper.

En annen grunn til at kommunene i liten grad forklarer variasjon i aktivt medlemskap er at selv om kommunene skiller seg fra hverandre når det gjelder befolkningsstørrelse, -sammensetning, økonomi o.l., så er ikke forskjellene så store at de innvirker på det individuelle deltakelsesmønsteret i organisasjonslivet. Jessika Wide (2012) er inne på denne forklaringen når hun ser på variasjoner i kvinners politiske deltakelse i norske kommunestyre. Hun finner for eksempel at kommunenes strukturelle kjennetegn som befolknings- og næringsstruktur i dag ikke lenger kan forklare hvorfor noen kommuner har få kvinner i kommunestyrene mens andre har mange. Kommunene har over tid rett og slett blitt mer like hverandre.

En tolking av dette vil dermed være at aktivt medlemskap i organisasjonene ikke kjenner noen kommunegrenser. Hvis et aktivt medlem flytter, gjerne sammen med sin familie, til en annen kommune, er det dermed grunn til å tro at vedkommende vil opprettholde sin organisasjonsdeltakelse i den nye bostedskommunen.

Til slutt må vi også ta høyde for at det kan være begrensinger ved våre data og analyser som gjør at vi ikke helt kan avskrive kontekstens betydning for organisasjonsdeltakelse.

Begrensinger ved data

Det er viktig å understreke at det er aktivt medlemskap som analyseres i denne rapporten. I tidligere rapporter som *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst* (Wollebæk m.fl. 2015) og *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014* (Folkestad m.fl. 2015) er det frivillig innsats som blir analysert. Aktivt medlemskap slik det er definert i denne rapporten kan i mange tilfeller være det samme som frivillig innsats, men det trenger ikke å være det. Som vi har vært inne på er det opp til respondentene selv å vurdere hva som legges i begrepet «aktivt medlemskap». I de to ovennevnte rapportene blir derimot begrepet «frivillig innsats» definert og presentert for respondentene i undersøkelsene, og tolkingsrommet blir dermed mindre. Når det gjelder aktivt medlemskap må vi for eksempel ta høyde for at respondentene ikke nødvendigvis

legger det samme i å være aktivt medlem i et politisk parti som å være aktivt medlem av Den norske kirke.

Vi forventet likevel ikke noen systematiske forskjeller mellom respondene i hvordan spørsmålet om aktivt medlemskap ble oppfattet. Videre kan det hevdes at selv om frivillig innsats og aktivt medlemskap kan forståes annerledes, så handler begge deler om individers engasjement i/for organisasjoner. Analyseresultatene fra denne rapporten er også veldig overlappende med rapporten til Wollebæk m.fl. og Folkestad m.fl, noe som styrker vår antakelse om at det er samsvar mellom rapportene hva gjelder fenomenet/begrepet som måles.

Et annet forbehold som bør nevnes er at analysemodellen også kunne tatt høyde for forhold som vi, på nåværende tidspunkt, ikke har fullgode data på. For eksempel kunne en hatt med informasjon om hvorvidt kommunene har en frivillighetspolitikk eller ikke, om kommunene har utarbeidet frivillighetsmeldinger, og om en har konkrete avtaler med frivillige organisasjoner i kommunen. Loga (2012) beskriver et kommune-Norge med forholdsvis stor variasjon på dette området, både når det gjelder antallet kommuner med frivillighetspolitikk, og innholdet i politikkkutformingene (Loga 2012).

Til slutt er det også grunn til å vurdere hvorvidt kommunen som geografisk enhet er et passende mål på kontekstuell variasjon. Kanskje må våre analyser brytes ned til enda mindre geografiske enheter som tilsvarer grunn- og/eller skolekretser, grendelag o.l.? Slike data er imidlertid vanskelig å oppdrive og det kan være krevende å få tak i nok tilfredsstillende data både på individ- og kontekstnivå.

I sum må vi ha *in mente* poenget fra rapportens innledning om at hvilke data vi bruker kan ha betydning for hvilke resultater analysene gir.

Potensial for økt deltakelse?

I sum tilsier våre samlede analyser at potensialet for deltakelse i liten grad påvirkes av kommunale kjennetegn. Organisasjoner som ønsker å realisere potensialet for deltakelse bør innrette sin innsats:

- blant unge
- hvor de individuelle insentivene/godene – med andre ord egennytten – ved deltakelse kan tydeliggjøres
- hvor deltakelse ikke er for tidskrevende
- mot eksisterende medlemmer, for å få disse til å bruke sine sosiale nettverk til å nå ut til bekjente som ikke er medlemmer

Disse momentene understøttes av hovedfunnene i Wollebæk m.fl. (2015) samt Folkestad m.fl. (2015), som begge pekte på betydningen av individuelle bak-

grunnsfaktorer samt nettverk og motivasjon for deltakelse i frivillige organisasjoner (se innledningen).

Selv om trekk ved kommunene som sådan ser ut til å ha liten effekt på deltakelse i de fleste organisasjoner, er det likevel slik at innbyggernes forankring i nærmiljøet (botid) kan bety mye. Rent konkret finner vi altså at de som har bodd kortere tid i kommunen er mindre aktive enn de som har bodd lenger. Her er det nok et potensial for organisasjonene som kan utnyttes, med tanke på å få flere aktive medlemmer. For eksempel var høsten 2015 og vinteren 2016 en tid preget av stor tilstrømming av flyktninger og asylsøkere som skal bosettes rundt om i norske kommuner. Dette representerer en konkret utfordring for organisasjonene: mange av disse vil kanskje ha nettopp de egenskapene som ikke kjennetegner det typisk aktive medlemmet i en organisasjon. De kan være unge, med lav utdanning, uten barn i husholdningen, med kort botid i kommunen og stor usikkerhet knyttet til hvorvidt de vil fortsette med å bo i kommunen. Dersom organisasjonene klarer å rekruttere fra denne gruppen, dvs. individer som normalt ikke deltar mye, vil de ikke bare realisere et potensial for deltakelse, men også bidra til generelt økt integrering i samfunnet.

Framtidig forskning

Den fremtidige forskningen på feltet bør undersøke videre hvorfor trekk ved bosted (kontekst) virker inn på deltakelse i enkelte organisasjonstyper, men ikke samtlige. Vi trenger også mer kunnskap om sammenhengene mellom utdanning, kontekst og deltakelse. Disse nye forskningstematikkene bør imidlertid utvides til å inkludere ikke bare aktivt medlemskap, men også deltakelse uten medlemskap, spesielt i lys av tendensen til løsere forbindelser mellom individer og organisasjoner, som Folkestad m.fl. (2015) påpekte. Avslutningsvis bør fremtidig forskning også undersøke i hvilken grad organisasjonene iverksetter ovennevnte tiltak som kan bidra til å realisere potensialet for økt frivillig deltakelse, og hvilke, om noen, av tiltakene som har den ønskede effekten.

Appendiks

Appendikstabell 1: Kjikvadrattester for organisasjonstyper og kontekstvariabler (antall frihetsgrader i parentes)

Organisasjonstype	Kommune- størrelse (3)	Frie inntek- ter (8)	Pendlere (9)	Arbeidsle- dighet (8)	Utdan- ningsnivå (9)	Organisa- sjonstilbud (9)
Velforening	5.2	6.0	23.2**	15.6**	15.2	18.9**
Politisk parti	58.0***	53.5***	12.9	27.8***	53.0***	49.6***
Fagforening	3.4	4.9	17.0**	5.8	11.1	17.2**
Sang- /musikkforening/- klubb	10.0**	24.6**	12.8	6.4	14.2	13.1
Andre forening- er/organisasjoner	9.5**	10.7	3.6	12.6	15.7	13.1
Den norske kirke (Statskirken)	52.4***	38.9***	16.6	32.6***	51.7***	38.2***
Andre religiøse sam- funn/ livssynsorgani- sasjoner	6.9	8.3	23.3**	30.1***	29.1**	35.6***
Idrettslag	15.0**	20.6**	12.4	19.1**	15.9**	20.1**

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

*** p>0,01 ** p>0,05

Appendikstabell 2: Resultat fra multivariat logistisk regresjon for aktivt medlemskap for minst 1 organisasjonstype.

		Aktiv medlem	
		b	se
Alder		-0.01*	0.008
Alder*alder		0.00***	0.000
Kjønn	1=kvinne	-0.14***	0.044
Utdanning	1= høy utdanning	0.31***	0.047
Barn	1= har barn	0.17***	0.057
Sivilstatus	1 = singel	0.02	0.051
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig	-0.21***	0.053
Botid i kommune	1-2 år	0.05	0.139
	3-4 år	0.00	0.142
	5-14 år	0.10	0.132
	15 år eller mer	0.17	0.127
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	0.19**	0.076
Landbakgrunn	Vestlig	-0.13	0.100
	Ikke-vestlig	0.08	0.113
Konstant		0.35	0.217

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015 b=ustandardisert koeffisient se= standardfeil (korrigert for kommunetilhørighet)

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Appendikstabell 3: Resultat fra multivariat logistisk regresjon for fagforeninger, sang- og musikkforeninger og andre organisasjoner.

Organisasjonstype		Fagforening		Sang og musikk		Andre	
		b	se	b	se	b	se
Alder		0.04***	0.009	0.02*	0.012	-0.01	0.010
Alder*alder	1=kvinne	-0.00***	0.000	-0.00	0.000	0.00**	0.000
Kjønn	1= høy utdanning	0.12**	0.059	0.23***	0.072	-0.10*	0.052
Utdanning	1= har barn	0.36***	0.063	0.34***	0.096	0.54***	0.055
Barn	1 = singel	-0.11*	0.057	-0.09	0.109	-0.28***	0.068
Sivilstatus	1 = arbeidsledig	-0.02	0.066	0.27***	0.103	0.00	0.052
Arbeidsledig	1-2 år	-0.79***	0.076	-0.15	0.111	0.11	0.067
Botid i kommune	3-4 år	-0.13	0.182	-0.14	0.281	0.33*	0.190
	5-14 år	-0.08	0.172	0.28	0.251	0.07	0.202
	15 år eller mer	0.06	0.150	0.06	0.306	0.23	0.162
	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	0.01	0.142	0.23	0.259	0.26*	0.160
Forventa botid	Vestlig	0.02	0.076	0.23*	0.121	0.00	0.073
Landbakgrunn	Ikke-vestlig	0.01	0.104	-0.13	0.180	-0.10	0.139
		-0.02	0.175	-0.31	0.257	-0.31**	0.122
Konstant		-2.45***	0.226	-3.91***	0.425	-1.92***	0.246

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015.

b=ustandardisert koeffisient se= standardfeil (korrigert for kommunetilhørighet)

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Appendikstabell 4: Resultat fra multivariat logistisk flernivåregresjon for velforening, idrettslag.

Organisasjonstype		Velforening		Idrett	
		b	se	b	se
Alder		0.05***	0.015	-0.01	0.011
Alder*alder	1=kvinne	-0.00	0.000	-0.00	0.000
Kjønn	1= høy utdanning	-0.02	0.075	-0.53***	0.056
Utdanning	1= har barn	0.33***	0.079	0.30***	0.059
Barn	1 = singel	0.37***	0.094	0.65***	0.063
Sivilstatus	1 = arbeidsledig	-0.28***	0.098	-0.01	0.070
Arbeidsledig	1-2 år	-0.43***	0.107	-0.27***	0.079
Botid i kommune	3-4 år	0.59	0.439	0.02	0.201
	5-14 år	0.88**	0.423	0.24	0.197
	15 år eller mer	1.04***	0.398	0.30*	0.179
	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	0.94**	0.393	0.46***	0.172
Forventa botid	Vestlig	0.59***	0.139	0.10	0.077
Landbakgrunn	Ikke-vestlig	0.01	0.153	-0.24**	0.111
		-0.26	0.238	-0.64***	0.162
Innbyggere (log)		-0.30	0.517	-0.49	0.350
Frie innteker (log)		0.24	0.533	0.40	0.357
Pendlere		1.69***	0.589	-0.12	0.409
Arbeidsledighet		0.10*	0.058	-0.05	0.042
Andel m/ høy utdanning		0.02**	0.011	0.01	0.008
Organisasjoner		43.77	27.741	11.74	20.302
Konstant		-7.57***	2.360	-2.00	1.500
ICC		0.8		0.2	
AIC		5334.4		8501.7	

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs Kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

b=ustandardisert koeffisient se= standardfeil) *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Appendikstabell 5: Resultat fra multivariat logistisk flernivåregresjon for partier og Den norske kirke.

Organisasjonstype		Parti		Den norske kirke	
		b	se	b	se
Alder		-0.02	0.017	-0.03***	0.009
Alder*alder		0.00*	0.000	0.00***	0.000
Kjønn	1=kvinne	-0.47***	0.101	0.36***	0.054
Utdanning	1= høy utdanning	0.48***	0.105	0.19***	0.057
Barn	1= har barn	-0.15	0.129	0.07	0.066
Sivilstatus	1 = singel	0.22*	0.117	-0.04	0.064
Arbeidsledig	1 = arbeidsledig	-0.07	0.128	0.03	0.070
Botid i kommune	1-2 år	-0.44	0.342	-0.21	0.210
	3-4 år	-0.72**	0.366	-0.05	0.205
	5-14 år	-0.56*	0.297	0.11	0.179
Forventa botid	15 år eller mer	-0.28	0.270	0.22	0.169
	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	0.25*	0.154	0.10	0.079
Landbakgrunn	Vestlig	-0.76***	0.293	-1.10***	0.151
	Ikke-vestlig	0.15	0.281	-1.48***	0.247
Innbyggere (log)		-1.61***	0.616	-1.00***	0.304
Frie innteker (log)		1.52**	0.643	0.96***	0.306
Pendlere		-0.94	0.707	-0.08	0.378
Arbeidsledighet		-0.09	0.070	-0.09**	0.039
Andel m/ høy utdanning		-0.02*	0.015	-0.02**	0.008
Organisasjoner		-10.97	31.068	-38.78**	19.004
Konstant		-6.60**	2.839	-3.93***	1.254
ICC		0.2		0.0	
AIC		3421.5		8977.8	

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs Kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

b=ustandardisert koeffisient se= standardfeil) *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Appendikstabell 6: Resultat fra multivariat logistisk flernivåregresjon for andre religiøse organisasjoner.

Organisasjonstype		Andre religiøse	
		b	se
Alder		-0.01	0.015
Alder*alder	1=kvinne	0.00	0.000
Kjønn	1= høy utdanning	0.01	0.086
Utdanning	1= har barn	0.35***	0.092
Barn	1 = singel	0.35***	0.102
Sivilstatus	1 = arbeidsledig	-0.06	0.106
Arbeidsledig	1-2 år	0.26**	0.110
Botid i kommune	3-4 år	-0.43*	0.227
	5-14 år	-0.42*	0.231
	15 år eller mer	-0.55***	0.207
Forventa botid	1 = forventer å bo i kommune om 3 år	-0.82***	0.201
	Vestlig	0.03	0.116
Landbakgrunn	Ikke-vestlig	0.80***	0.135
		1.81***	0.139
Innbyggere (log)		-0.10	0.671
Frie innteker (log)		0.08	0.692
Pendlere		-0.22	0.723
Arbeidsledighet		-0.00	0.075
Andel m/ høy utdanning		-0.01	0.015
Organisasjoner		-58.69	36.980
Konstant		-1.91	2.988
ICC		2.1	
AIC		4296.1	

Kilde: DIFIs innbyggerundersøkelse 2015, NSDs Kommunedatabase og Brønnøysundregisteret.

b=ustandardisert koeffisient se= standardfeil) *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Referanser

- Aars, Jacob (2013): "Fraværende velgere? Pendling og politisk engasjement", i Bergh, Johannes og Dag Arne Christensen (red.), *Et robust lokaldemokrati: lokalvalget i skyggen av 22. juli 2011*. Oslo: Abstrakt forlag, s. 91-106.
- Arnesen, Sveinung, Bjarte Folkestad og Dag Arne Christensen (2012): "Sosial forankring og aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner", i Enjolras, Bernard, Kari Steen-Johnsen og Guro Ødegård (red.), *Deltakelse i frivillige organisasjoner: forutsetninger og effekter*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, s. 27-48.
- Brønnøysundregistrene (2015). Hentet fra:
<http://data.brreg.no/oppslag/enhetsregisteret/enheter.xhtml> (nettsted sist besøkt 24.11.15)
- Christensen, Dag Arne (2013): "Deltakelsen ved kommunestyrevalget 2011", i Bergh, Johannes og Dag Arne Christensen (red.), *Et robust lokaldemokrati: lokalvalget i skyggen av 22. juli 2011*. Oslo: Abstrakt forlag, s. 47-72.
- Clary, E. Gil, Mark Snyder og Robert Ridge (1992): "Volunteers' motivations: A functional strategy for the recruitment, placement, and retention of volunteers". *Nonprofit Management and Leadership*, 2 (4): 333-50.
- Dahl, Robert A. and Edward R. Tufte (1973): *Size and Democracy: The Politics of The Smaller European Democracies*. Stanford: Stanford University Press.
- DIFI (2015). Hentet fra:
<https://www.difi.no/rapporter-og-undersokelser/statistikk-og-undersokelser/innbyggerundersokelsen-2015>
(nettside sist besøkt 01.12.15)
- Eimhjellen, Ivar og Signe Bock Seggaard (2010): *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Enjolras, Bernard, Kari Steen-Johnsen og Guro Ødegaard (2012): *Deltakelse i frivillige organisasjoner: forutsetninger og effekter*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eriksson, Katarina (2007): *Seplar adressen någon roll? En studie av områdeseffekter på medborgares politiska deltagande*. Umeå: Umeå universitet.
- Folkestad, Bjarte, Dag Arne Christensen, Kristin Strømsnes og Per Selle (2015): *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Hellevik, Ottar (2015): "Hva betyr respondentbortfallet i intervjuundersøkelser?". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 2, 211-29.
- Kitschelt, Herbert og Phillip Rehm (2008): "Political Participation", i Caramani, Daniele (red.), *Comparative Politics*. Oxford: Oxford university Press, s. 445-72.
- Loga, Jill (2012) "Finnes det en egen kommunal frivillighetspolitikk?" i Selle, Per og Kristin Strømsnes (2012): *Organisasjonene og det offentlige*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Martinussen, Willy (1973): *Fjerndemokratiet: sosial ulikhet, politiske ressurser og politisk medvirkning i Norge*. Oslo: Gyldendahl.
- Midtbø, Tor, and Kristin Strømsnes (1996): "Voter Turnout in Norway. Time, Space, and Causality". *Scandinavian Political Studies*, 19 (4), 379-400.
- Midtbø, Tor (2007): *Regresjonsanalyse for samfunnsvitere: med eksempler i SPSS*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Musick, Marc A. og John Wilson (2007): *Volunteers: A Social Profile*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- NSD (2015). Hentet fra: NSDs kommunedatabase pluss webadresse: https://trygg.nsd.uib.no/kdbbin/kdb_start.exe (nettside sist besøkt 24.11.15)
- Oliver, J. Eric (2002): "City Size and Civic Involvement in Metropolitan America". *The American Political Science Review*, 94 (2), 361-73.
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, Robert D. (2004 [2002]): *Democracies in Flux*. Oxford: Oxford University Press.
- Radcliff, Benjamin (1992): "The Welfare State, Turnout, and the Economy. A Comparative Analysis". *The American Political Science Review*, 86 (2), 444-54.
- Ringdal, Kristen (2000): *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Rose, Lawrence E. (2002): "Normer og roller - borgerpliktens endelikt?", i Aardal, Bernt (red.), *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Strømsnes, Kristin og Jacob Aars (2011): "Pendling og sosial kapital i norske storbyregioner", i Wollebæk, Dag og Signe Bock Seggaard (red.), *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Forlag, s. 225-43.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman og Henry Brady (1995): *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wilson, James Q. (1973): *Political organizations*. New York: Basic Books.
- Wide, Jessika (2012): "Kvinnorepresentationen i Norges kommuner – Vad förklarar den rumsliga variationen?". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 53 (03).
- Wollebæk, Dag og Karl Henrik Sivesind (2010): *Fra folkebevegelse til filantropi?: frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, Dag, Synne Sætrang og Audun Fladmoe (2015): *Betingelser for frivillig innsats: motivasjon og kontekst*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig innsats.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Sammendrag/Abstract

<i>Forfatter/Author</i> Bjarte Folkestad og Hilmar Langhelle Mjelde
<i>Tittel/Title</i> Varierer aktivt organisasjonsmedlemskap etter kommunale kjennetegn?
<i>Sammendrag</i> Folkestad m.fl. (2015) og Wollebæk m.fl. (2015) fant interessante forskjeller mellom grupper i deltakelsesnivå, men på individnivå og på grunnlag av faktorer som utdanning, inntekt, sosiale nettverk osv. Med grunnlag i nye data som gir oss mer info om kommunale kjennetegn har vi i denne rapporten studert betydningen av kommune kontekst for aktivt organisasjonsmedlemskap. Våre analyser viser at kontekstsfaktorene betyr lite eller ingenting for generelt aktivt medlemskap. Kommune tilhørighet i seg selv har altså ikke noe å si for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke. Dette gjelder vel å merke for analysen av aktivt medlemskap generelt. For noen enkeltorganisasjoner spiller imidlertid kommuneegenskapene en viss rolle. Dette gjaldt særlig velforeninger, partier og Den norske kirke. De første spadestikkene (dvs. de såkalte bivariate analysene) viste tilsynelatende at trekk ved kommunene påvirker nivået av aktivt medlemskap. Men den samlede analysen, hvor også betydningen av individuelle egenskaper ble vurdert, viste altså at trekk ved kommunene har lite å si for aktivt medlemskap.
<i>Emneord</i> Aktivt medlemskap, organisasjoner, frivillig deltakelse, kommuner
<i>Summary</i> Folkestad et al. (2015) and Wollebæk et al. (2015) found interesting differences in participation levels between socio-economic groups, at an individual level and on the basis of factors such as education, income, social networks, etc. Using newly released municipal data, this report analyzes the impact of municipal-contextual characteristics on active organizational membership. Our analyses show that such municipal-contextual characteristics have little or no effect on general active organizational membership. In other words, an individual's municipal affiliation generally does not influence whether or not the individual is an active member. For some organizational types, however, such as welfare organizations, political parties and the state church, municipal affiliation does have some influence. While bivariate analyses appeared to show that municipal-contextual characteristics do influence active organizational membership, these effects disappeared when controlling for individual-level variables in the multivariate analysis.
<i>Index terms</i> Active membership, organizations, voluntary participation, municipalities

Folkestad m.fl. (2015) og Wollebæk m.fl. (2015) fant interessante forskjeller mellom grupper i deltakelsesnivå, men på individnivå og på grunnlag av Faktorer som utdanning, inntekt, sosiale nettverk osv. Med grunnlag i nye data som gir oss mer info om kommunale kjennetegn har vi i denne rapporten studert betydningen av kommunekontekst for aktivt organisasjonsmedlemskap.

Våre analyser viser at kontekstsfaktorene betyr lite eller ingenting for generelt aktivt medlemskap. Kommunetilhørighet i seg selv har altså ikke noe å si for hvorvidt en er aktivt medlem eller ikke. Dette gjelder vel å merke for analysen av aktivt medlemskap generelt. For noen enkeltorganisasjoner spiller imidlertid kommuneegenskapene en viss rolle. Dette gjaldt særlig velforeninger, partier og Den norske kirke.

De første spadestikkene (dvs. de såkalte bivariate analysene) viste tilsynelatende at trekk ved kommunene påvirker nivået av aktivt medlemskap. Men den samlede analysen, hvor også betydningen av individuelle egenskaper ble vurdert, viste altså at trekk ved kommunene har lite å si for aktivt medlemskap.

ISBN (Online): 978-82-7763-490-6
ISSN (Online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf 23 08 61 00

www.sivilsamfunn.no